

PLASTISCHE OPVOEDING TWEEDE GRAAD BSO VERZORGING-VOEDING

LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS

VVKSO – BRUSSEL D/2014/7841/021

Vervangt leerplan D/2012/7841/062 vanaf 1 september 2014

Inhoud

1	Situering van het leerplan.....	3
2	Visie	4
2.1	Visie op het vak.....	4
2.2	Beginsituatie	6
3	Leerplandoelstellingen	7
4	Aansluiting bij verzorging-voeding.....	19
5	Pedagogisch-didactische wenken	29
5.1	Zelfstandigheidsdidactiek	29
5.2	Werkfiche en procesmap.....	29
5.3	Mediawijsheid, mediatechnieken en ICT.....	30
5.4	Evalueren	32
5.5	Rapporteren.....	32
5.6	Differentiëren, observeren en oriënteren.....	32
5.7	Taalbeleid: bewuster omgaan met het vakjargon.....	33
6	Minimale materiële vereisten	34
6.1	Noodzakelijke infrastructuur.....	34
6.2	Aanvullend (wenselijk) materiaal.....	34
7	Bibliografie	35
8	Bijlagen	37
8.1	Opdrachtenfiche met overdracht naar doelgroep.....	37
8.2	Leerlijnen in de (meest voorkomende) beeldaspecten.....	38
8.3	Begrippenlijst	39

1 Situering van het leerplan

Zie website van het VVKSO bij lessentabellen.

Verzorging-voeding

Dit leerplan *plastische opvoeding* is bestemd voor de leerlingen van de tweede graad van het bso, richting Verzorging-Voeding van het katholiek secundair onderwijs. Het vak behoort tot het specifiek gedeelte.

In deze studierichting:

- maken de leerlingen in eenvoudige leersituaties en onder directe begeleiding kennis met de wereld van de zorg en diensten;
- geven zij in de directe zorg aandacht en begeleiden ze kinderen en volwassenen. In de indirecte zorg bekwamen ze zich in de groot- en kleinhuishouding;
- ontdekken jongeren binnen een aantal contexten hun kwaliteiten, talenten en interesses in functie van een verdere oriëntering naar de derde graad;
- krijgen zij de kans om te groeien tot mensen die op een verantwoorde wijze in het leven staan;
- vraagt het leerplan aandacht voor de totaalzorg, dit wil zeggen met aandacht voor voelen, willen, kennen en kunnen. Ook voor de doelgroepen is er bekommernis voor hoofd, hart en handen.

Beeldopvoeding in Verzorging-voeding

Plastische opvoeding krijgt een plaats in deze richting vanuit de aandacht voor de totale mens en zijn emoties.

Ook in het kader van de meervoudige intelligentie past Plastische opvoeding hier uitstekend. Intelligentie betekent volgens de Amerikaanse psycholoog Howard Gardner: de bekwaamheid om te leren, om problemen op te lossen.

Dit kan volgens hem op verschillende of meervoudige manieren. Hij rekent ook niet-cognitieve vaardigheden zoals motorische handigheid tot subvormen van intelligentie.

Het vak helpt de leerlingen om zich te oriënteren op hun latere studiekeuze: de richting Verzorging in de derde graad en op eventuele verdere studies zoals kleuteronderwijs.

Graadleerplan

Het leerplan is als een *graadleerplan* opgevat:

bij het opstellen van het jaarplan maak je een zinvolle verdeling van leerinhouden en activiteiten over de twee leerjaren. Als verschillende leraars het vak geven, maak je duidelijke afspraken over wie wat doet.

Raamleerplan

Dit is een *raamleerplan* of *open leerplan*:

dat wil zeggen dat je je als vakleraar Plastische opvoeding focust op de leerlingen die je in de klas hebt, rekening houdend met de schoolcontext. Je kunt op verschillende manieren aan een doelstelling werken, zelfs op een verschillend niveau. Het is een uitdaging om je klas en de individuele leerlingen goed in te schatten.

Kader

Het leerplan Plastische opvoeding biedt een duidelijk kader en schetst de hoofdlijnen. Daarbinnen is ruimte voor inkleuring. Het zet aan om een doelgerichte opbouw aan te brengen.

De leraar zorgt voor een breed aanbod van beeldende opdrachten en kunstbeschouwing, passend bij de verschillende doelgroepen: medeleerlingen, gezonde kinderen van 2,5 tot 10 jaar en volwassenen. Hij maakt keuzes wat betreft beeldende opdrachten (waarnemingsopdrachten, vlakke opdrachten, ruimtelijke opdrachten, groepswork, mediatoeepassingen, grafische toepassingen ...), beeldaspecten, technieken, methodieken en evaluatievormen.

2 Visie

2.1 Visie op het vak

Algemene vorming

Emoties leren herkennen of uitdrukken, sociale vaardigheden ontwikkelen, de kunstzinnige horizon verbreden, het kritisch leren omgaan met de visuele omgeving, beeldende creatie als een expressievorm begrijpen, diverse media hanteren ... zijn enkele invalshoeken om aan het overkoepelende doel te werken: de leerling kansen bieden om breed en authentiek te ontwikkelen en via hun creaties met anderen te communiceren.

Nood aan creatief denken

Ons steeds veranderend maatschappijbeeld heeft nood aan creatieve mensen, die inventief en origineel kunnen zijn en die steeds een oplossing vinden voor nieuwe problemen.

PO ontwikkelt bij jongeren een manier van denken die aan de basis ligt van de creativiteit. Ze ontwikkelt daartoe tevens de nodige attitudes van zelfvertrouwen en verantwoordelijkheid. Door het beeldend creëren helpt PO hen om hun authenticiteit te vinden en zo op te groeien tot evenwichtige volwassenen.

Beleving van impressie en expressie centraal

De creatieve beleving van de leerlingen staat centraal, met de beeldende impressie en expressie als kern ervan.

Communiceren via beeldtaal

Jonge mensen inleiden in cultuur, raakpunten aanbieden die bijdragen tot de vorming van de universele mens, laten we bij voorkeur gebeuren vanuit het specifieke van de taal zelf.

De beeldtaal heeft, zoals iedere taal, haar eigen structuur en wetmatigheden. De belangrijkste componenten: lijn, vorm en kleur beantwoorden aan de plastische eigenschappen van de waarneembare werkelijkheid, die de basis vormt van beeldtaal. Vanuit die waarneembare werkelijkheid nemen we beelden op in het visueel geheugen en in het geheugen van de tactiele waarneming. De beheersing van deze taal stelt ons in staat onze ideeën, gevoelens en ervaringen te uiten. Hoe beter men deze taal beheerst, hoe meer men ermee kan uitdrukken.

Christelijke mensvisie

Ons onderwijs streeft de vorming van de totale persoon na waarbij het christelijke mensbeeld centraal staat. De leerkracht zal er, door zijn eigen voorbeeld, naar streven om ook bij de leerlingen het belang van onderstaande waarden over te brengen:

- respect voor de medemens;
- solidariteit;
- zorg voor milieu en leven;

- respectvol omgaan met eigen geloof, anders gelovigen en niet-gelovigen;
- vanuit eigen spiritualiteit omgaan met ethische problemen.

Vanuit de keuze voor de christelijke mensvisie willen we jongeren helpen uitgroeien tot mensen die zich openstellen om al het mooie rondom ons waar te nemen en die bereid zijn om zich op een authentieke wijze creatief te uiten.

Beschouwen:

Het didactisch proces verloopt van beschouwen naar creëren. De belangrijkste componenten van deze beschouwing zijn de natuur en de cultuur. De cultuur manifesteert zich in de ons omringende wereld, waarvan de beelden de kunst en de mediabeelden onderdelen zijn.

⇒ van natuur

Door het beleven van de natuur gaan we terug naar de oorsprong, naar de bron. Het ontdekken van structuren, ordening en schoonheid in de natuur is voor PO de grootste uitdaging.

⇒ van kunst en cultuur

Ieder onderwijsvak heeft een onderliggend cultuurgoed. Het onderliggend cultuurgoed van de beeldende vorming is de beeldende kunst uit het verleden en het heden. De kunstenaar toont ons op specifieke wijze zijn werkelijkheid aan de hand van een persoonlijk omgaan met beelddaspecten, materialen en technieken.

Door de kunstinitiatie worden leerlingen uitgedaagd en geprikkeld, krijgen impulsen, leren gevoelens ontdekken, begrijpen en uiten. Ze gaan op zoek naar de boodschap in de creatie. Ze associëren wat ze in de kunst ontdekken met de eigen belevingswereld. Kortom ze worden uitgenodigd om zelf te creëren. Ze ontdekken in deze richting ook de kunst die vertaalbaar is naar kinderen of kunst die volwassenen kunnen raken.

⇒ van media

Beeldcultuur is onder andere via de massamedia (youtube, facebook, reclame, computergames, video, tv, film ...) sterk aanwezig in het leven van elke dag. Jongeren krijgen niet enkel hun vorming en opleiding op school, maar worden ook gevormd door de dagelijkse media-informatie, die merendeels via beelden verloopt. Om de beeldcultuur te begrijpen, is het leren kijken naar beelden een eerste stap. Daarom willen we het waarnemingsvermogen bij jongeren aanscherpen en hen bewust leren omgaan met beelden en deze op een zinvolle wijze leren interpreteren.

Creëren

Tijdens het waarnemen en het creëren krijgt het beeldend werk van de leerlingen inhoud en betekenis. De totstandkoming van het werk of het creatief proces veronderstelt een voortdurend probleemoplossend denken en handelen. Door de confrontatie met het onderwerp, het vakoverstijgende samenwerking met de leerkrachten van verzorging-voeding, het concept of project worden leerlingen uitgedaagd een creatieve houding aan te nemen. Via brainstorming worden originele ideeën ontwikkeld en opdrachten verdeeld. Individueel of in groep worden concepten gerealiseerd, gepresenteerd en geëvalueerd. Alleen een authentiek werk kan een correct antwoord zijn op een opdracht van PO.

Attitudes

Tijdens het creëren van hun eigen opdracht zal het vertrouwen in eigen kunnen toenemen en worden attitudes ontwikkeld zoals: plezier beleven bij het creëren, authenticiteit, esthetische zin, zorg, luisterbereidheid, respect voor elkaar en het materiaal, assertiviteit, verantwoordelijkheid, weerbaarheid, solidariteit, zelfredzaamheid, kritische houding ...

Communiceren

Via het creëren gaat de leerling ook communiceren. Zo kan men gans het beeldend proces vergelijken met een communicatieproces. Men creëert boodschappen via de beeldtaal. Wat men op die manier uitdrukt, wordt door

anderen (of jezelf) waargenomen en gedecodeerd. Door je als toeschouwer te verplaatsen in het 'product' kom je in contact met de belevingswereld van de ander. Je ontmoet de ander in 'zijn verhaal' of je ontmoet jezelf in het eigen werk. In die zoektocht naar zichzelf en hun plaats in de maatschappij, ontwikkelen jongeren een eigen levensstijl en leren ze genieten van kunst en cultuur.

2.2 Beginsituatie

Wie stapt in?

Jongeren dienen te voldoen aan de instapvereisten voor de tweede graad bso om te kunnen starten in het eerste leerjaar van de tweede graad Verzorging-voeding.

Er is voor deze studierichting geen specifieke voorkennis vereist.

Graag werken met en/of voor mensen is een voorwaarde.

Eerste graad

In de eerste graad leerden deze leerlingen tijdens de lessen plastische opvoeding:

- waarnemen van natuur, beeldbeschouwing, kunst en mediabeelden;
- creëren:
 - gebruik van beeldaspecten
 - gebruik van verschillende materialen
 - gebruik van verschillende technieken
 - verscheidenheid van opdrachten: waarnemingstekenen, vlak werk, ruimtelijk werk ...

Tweede graad

Plastische opvoeding in Verzorging-voeding bouwt verder op deze verworvenheden. Het vak vertrekt steeds vanuit de beleving waarbij het waarnemen en creëren centraal staan.

In de tweede graad werken de leerlingen met opdrachten op eigen niveau. Onder begeleiding maken ze gebruik van beeldaspecten om hun expressie of concept te accentueren, leren ze hun materialen en technieken kiezen in functie van hun ontwerp en groeien ze naar een eigen beeldende authenticiteit.

3 Leerplandoelstellingen

Kolom 1: bevat de leerplandoelstellingen voor PO. Enkele doelstellingen werden gemarkeerd omdat we hiermee heel duidelijk de link willen leggen naar de studierichting Verzorging-voeding.

Kolom 2: omschrijft de ondersteunende kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en wenken. Deze kolom wil de leerkracht tips aanreiken bij de uitwerking van de opgesomde doelstelling. Hier situeert zich ook de vrijheid van de individuele leerkracht.

1

Waarnemen

De leerlingen:

	<i>Doelstellingen</i>	<i>Ondersteunende kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en wenken</i>
1.1	nemen aandachtig het aangeboden onderwerp waar door te kijken, te voelen, te luisteren en te beschouwen.	<p>dit kan door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tijd te nemen om aandachtig waar te nemen met maximaal gebruik van de zintuigen • nieuwsgierig en onbevooroordeeld te kijken • textuur met de handen waar te nemen door te voelen • gebruik te leren maken van hulpmiddelen die de kwaliteit van de waarneming bevorderen bv. zoekertje • natuurbeelden beschouwen zoals groeiproses, kleurenpracht, camouflages, ritmische ordeningen ... • gemeenschappelijke kenmerken van beelden te herkennen • tijdens de kunstbeschouwing de boodschap van de kunstenaar te achterhalen (U) • ...
1.2	ontdekken onder begeleiding het authentieke in natuur-, cultuur- en kunstbeelden en onderscheiden het essentiële van het bijkomstige.	<ul style="list-style-type: none"> • de waarnemingsstudie herleiden tot de essentie • via gericht kijken van globaal naar detailrend waarnemen • kijkwijzer als instrument gebruiken • structuur zien in wat waargenomen wordt • stileringen en abstracties van natuurlijke vormen ontwikkelen om stereotypen te vermijden • ...

1.3	onderscheiden beeldaspecten, materialen en technieken waaruit beelden en kunstwerken zijn opgebouwd en beseffen dat deze noodzakelijk zijn voor de beeldende expressie.	<ul style="list-style-type: none"> • <u>beeldaspecten</u>: zie bijlage 2 'leerlijnen van de beeldaspecten' waarin een mogelijk aanbod voorgesteld wordt • <u>materialen</u>: potlood, houtskool, pastel, verf, inkt, klei, papier-maché, vindmateriaal ... • <u>technieken</u>: tekentechnieken, grafische technieken, schildertechnieken, ruimtelijke technieken, mixmedia, gemengde technieken, collage, assemblage, ICT, fotografie, enz. • kijkwijzers als instrument gebruiken om kunstwerken te bestuderen • nagaan hoe kunstenaars in hun werk omgaan met beeldaspecten • nagaan hoe kunstenaars in hun werk omgaan met materialen en technieken • tijdens de kunstbeschouwing de boodschap van de kunstenaar achterhalen (U) • ...
1.4	herkennen de verschillende fasen in de ontwikkeling van een kindertekening.	<ul style="list-style-type: none"> • kindertekeningen vergelijken en bespreken • de verschillende fasen in de ontwikkeling van een kindertekening • kindertekeningen verzamelen en kenmerken van de ontwikkeling erin opzoeken
1.5	tonen aan de hand van voorbeelden de kenmerken van kleur en vormgeving bij illustraties voor kinderen aan.	<ul style="list-style-type: none"> • kinderboeken met illustraties bekijken en bespreken • kleur: kleurcontrasten, kleurvlakken, kleuren die aanspreken, signaalkleuren ... • vorm: eenvoudige vormen, gestileerde vormen, geometrische basisvormen, vlakke compositie ...
1.6	analyseren beelden die sprekend zijn voor hun doelgroepen en plaatsen deze beelden in de tijdsgeest.	<ul style="list-style-type: none"> • doelgroep kinderen meer dan 2,5 jaar tot 10 jaar: disneyfiguren, tekenfilms, sprookjesfiguren, hypes, speelgoedfiguren ... • doelgroep volwassenen: portretfotografie centrale compositie, fotorealistische tekeningen of schilderijen, oorlogsbeelden die blijven, sepia afdrucken, familiefoto's en beelden of objecten rond persoonlijke herinneringen ... • kunststromingen en kunstenaars die kinderen aanspreken • kunststromingen en kunstenaars die volwassenen aanspreken

1.7	herkennen verschillende beeldende aspecten in mediabeelden en kortfilm.	<ul style="list-style-type: none"> • het samen bekijken en bespreken van kortfilm, youtube-filmpjes, mediakunstuitingen ... • het vergelijken van waardevolle filmfragmenten met fragmenten uit soaps • aan de hand van een gerichte kijkwijzer een kortfilm bestuderen • beeldende aspecten in media en kortfilm waaronder storyboard, camera-standpunt, licht, voor-en achtergrond, decor, long take, kleuraccent, blikvanger, inzoemen, beeldmanipulatie, beeldscherpte, perspectief, detail, close-up ...
1.8	leren mediawijs te handelen.	<ul style="list-style-type: none"> • ontdekken hoe de wereld in beelden tot ons spreekt zoals reclamebeelden, video-clips, filmbeelden, kunstbeelden, signalisatieborden, pictogrammen, e.a. • beelden, filmfragmenten, videoclips ... bekijken met en zonder geluid (muziek) en onderzoeken hoe in beide gevallen de visuele boodschap overkomt • verschillende reclameboodschappen (advertentie, affiche, videoclip) aan de hand van een leidraad naar vorm en inhoud vergelijken en ontleden • nagaan hoe illustraties op een krachtige manier een boodschap kunnen brengen of ondersteunen bv. in boeken, strips, cartoons • kritische opstelling tegenover mediabeelden • ...

<p>1.9</p>	<p>zijn er zich van bewust dat beelden kunnen manipuleren door hun boodschap en zeggingskracht.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • mediaboodschappen zijn niet altijd een weergave van de werkelijkheid: vergelijken van eenzelfde onderwerp in werkelijkheid en in een mediaboodschap (werkelijkheid, tv-nieuws, videoclip, film, soaps, computergames ...) • mediaboodschap beluisteren, bekijken en ontleden • aantonen dat een opeenvolging van beelden de boodschap kan versterken en afzwakken • onderzoeken hoe beeld en geluid elkaar ondersteunen, versterken: bv videokunst, animatiefilm, videoclips, stomme films, videogames ... • de beïnvloeding van het eigen consumptiegedrag door mediabeelden die dagelijks op ons afkomen • reclamespotjes vergelijken met boodschappen van algemeen nut • reclame, drukwerk, uitnodigingen, wenskaarten en affiches bespreken • ...
-------------------	---	--

De leerlingen:

	<i>Doelstellingen</i>	<i>Ondersteunende kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en wenken</i>
2.1	schetsen naar waarneming door gebruik te maken van allerhande technieken.	<ul style="list-style-type: none"> • schets als middel om gericht te kijken: bv. snelschetsen, blindschetsen, 1-lijn-schetsen, schetsen op aangepast formaat, schetsen met verschillende materialen ... maar steeds in het belang van het 'kijken' • via verschillende kijk- en/of meettechnieken studies naar vorm, kleur, textuur, plasticiteit, ruimtelijkheid ... uitvoeren • ...
2.2	tonen creativiteit in het ontwikkelen van concepten en ideeën.	<ul style="list-style-type: none"> • vanuit gerichte waarnemingsoefeningen komen tot nieuwe creaties zoals stileringen, abstracte en decoratieve toepassingen, compositieoefeningen, ruimtelijk werk • eigen ideeën en documenten verzamelen en selecteren naar bruikbaarheid • een eerste of vanzelfsprekend idee durven loslaten • ...
2.3	drukken een emotie, concept of idee expressief uit, zowel in vlak als ruimtelijk werk.	<ul style="list-style-type: none"> • waarnemingen, ervaringen, herinneringen, indrukken, gevoelens en visies ontwerpen en creëren via vlak en ruimtelijk werk zoals schetsen, tekenen, schilderen, boetseren, collage, maquette ... • gevoelens uiten door middel van kleuren (impressie en expressie) • ...

2.4	ontwikkelen een authentieke beeldtaal.	<ul style="list-style-type: none"> • een vanzelfsprekende vormgeving durven loslaten • materiaal en techniek kiezen in functie van de eigen beeldtaal • de betekenis van begrippen zoals nabootsen, beïnvloeden, kitsch, cliché, aftekenen, kopiëren ... in groep bespreken aan de hand van voorbeelden • confrontaties aangaan met beeldend werk op diverse niveaus: eigen werk, groeps- werk, werk van anderen, kunstenaars, andere culturen • gebruik maken van documentatie en schetsen om de eigen beeldtaal te verruimen • ...
2.5	passen beeldaspecten toe in eigen beeldende opdrachten om de expressie te versterken.	<p>werken met:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het karakter van een authentieke lijn • de gevoeligheid van lijnen in arceringen, texturen, contouren ... • lijnsoorten zoals punt, rechte en gebroken lijnen, lijndiktes ... • schakeringen van kleur • kleurmengingen bekomen door diverse materialen en technieken • het karakter van een vorm zoals rond/ hoekig, geometrisch/organisch, open/gesloten, statisch/dynamisch, symmetrisch/ asymmetrisch ... • vorm en restvorm • vereenvoudigde vormen (stileren, abstraaheren) • de rol van licht en schaduw • het suggereren van een derde dimensie (ruimte) in een plat vlak door toepassing van planmatige opstelling, voor/achter, overlapping, afsnijding, lijnperspectief, licht en schaduw, kleurgradaties ... • formaat en bladrichting kiezen in functie van de compositie • evenwichtige compositie door gebruik van compositieschema's

2.6	kennen de mogelijkheden en beperkingen van materialen en technieken.	<p>mogelijkheden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tekentechnieken: potlood, pen, krijt, pen-seel, e.a. • druktechnieken: monotype, lino, gipssnede, stempeltechnieken, karton, structuur, e.a. • schildertechnieken: dekkend, transparant, nat in nat, e.a. • ruimtelijke technieken: boetseertechnieken, draadconstructies, technieken met vindmaterialen, textiel, e.a. • samengestelde technieken • mixmedia-technieken
2.7	verkennen technieken en materialen aansluitend bij de leeftijd van de doelgroep.	<ul style="list-style-type: none"> • de moeilijkheidsgraad en mogelijkheden volgens het motorisch kunnen • haalbare materiaalkeuze, zoeken naar verschillend aanbod • haalbare techniek, zoeken naar verschillend aanbod
2.8	Onderzoeken de voor- en nadelen van verschillende materies die in aanmerking komen voor de uitvoering van vakspecifieke creatieve opdrachten.	<p>materies:</p> <ul style="list-style-type: none"> • natuurlijke vezels zoals katoen, linnen, wol, zijde, leer, e.a. • kunstmatige vezels zoals nylon, rubber, plastic, e.a. <p>technieken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • technieken om textiel ruimtelijk te verwerken • componeren naar textuur, patroon, kleur, transparantie, e.a. • vervormen, plooien, smelten, rimpelen, krimpen, e.a. • vilten, knopen, vlechten, weven, e.a. • verven, kleuren en ontkleuren, bedrukken, e.a. • vervaardigen van en werken met handgeschept papier met vezels

2.9	kennen de basisbeginselen van de kleurenl leer in functie van het interieur en hun psychologisch effect.	<ul style="list-style-type: none"> • de symboolwaarde en de betekenis van kleuren onderzoeken • rustgevende en stimulerende kleuren • eenvoudige studie naar kleuren van een interieur in functie van een interieurbepaling van een doelgroep • staal- en kleurenkaarten • kleuraccenten in een interieur of sfeeropstelling • ...
2.10	illustreeren met voorbeelden de maatschappelijke tendensen rond interieur.	<ul style="list-style-type: none"> • kleurentrends • woonmodetrends • decoraties en sfeeropstellingen aangepast aan de doelgroepen en de ruimte • typerend kleurengebruik rond belangrijke periodes in het jaar (kerst, Pasen, herfst ...) in functie van sfeeropstellingen bij de doelgroepen • designproducten en -ontwerpers • muurdecoratietoepassingen voor kinderen zoals muurstickers, bordverf, whitebordverf ... • trends in interieurstoffen
2.11	maken onder begeleiding de overdracht van de opdracht naar de doelgroep.	<ul style="list-style-type: none"> • op de werkfiches van de opdrachten • mogelijke opdrachten op niveau van de doelgroep, kinderen van 2.5 tot 10 jaar en volwassenen • rekening houden met: <ul style="list-style-type: none"> ○ de moeilijkheidsgraad en mogelijkheden volgens het motorisch kunnen ○ interesses en leefwereld van de doelgroep ○ haalbare materiaalkeuze, zoeken naar verschillend aanbod ○ haalbare techniek, zoeken naar verschillend aanbod ○ kostprijs ○ toegankelijkheid tot beeldmateriaal/kunstenaars • zie ook 5.2

<p>2.12</p>	<p>passen mediatechnieken toe in functie van hun beeldende opdracht.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • digitale camera, video, grafische computerprogramma's, projectiemogelijkheden voor presentaties ... in functie van de beeldende opdracht • een onderdeel van een (animatie)film of kortfilm bekijken en zelf een passend vervolg in schets/storyboard samenstellen • een eenvoudige animatiefilm maken (aan de hand van leg-figures, zandtekeningen, plasticine, maquettes, e.a.) stopmotionfilm-pje, opnames met blue-key, flip book, e.a. • fotografietoepassingen zoals sleeveface, trick-fotografie, tableau vivant, lichtgraffiti, urban camouflage e.a. • ...
<p>2.13</p>	<p>passen ICT toe in functie van hun beeldende opdracht.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • beelden met tekst vormgeven met de computer • een eenvoudige animatiefilm samenstellen aan de hand van een eenvoudig computerprogramma • experimenteren met beeldende computertoepassingen zoals digitale kleurmengingen, vervormingen, kleurcontrasten ... • opzoeken van informatie en documentatie • ...

De leerlingen:

	<i>Doelstellingen</i>	<i>Onderliggende vaardigheden en werken</i>
3.1	herkennen tijdens het creatieve proces problemen en zoeken naar mogelijke oplossingen.	<ul style="list-style-type: none"> • een probleemoplossende houding ontwikkelen • de nodige creativiteit aanwenden tijdens het onderzoeksproces • mogelijke hulpmiddelen zijn: kijkwijzer, stappenplan, zelfevaluatie, spelvormen zoals vraag-antwoordmethodiek ...
3.2	beleven vreugde bij het waarnemen en het creëren van werkstukken.	
3.3	durven hun gevoelens uiten in het beeldend werk.	
3.4	winnen aan zelfvertrouwen bij het oplossen van beeldende problemen.	<ul style="list-style-type: none"> • grenzen durven verleggen van het eigen kunnen en kunnen • een opdracht tot een goed einde brengen ook bij tegenslagen • een groeiend zelfvertrouwen ontwikkelen door herhaalde positieve feedback, succeservaring, positieve ervaringen over het eigen kunnen, fierheid over eigen probleemoplossend vermogen, enz.
3.5	krijgen zicht op het eigen kunnen door middel van evaluatie en zelfevaluatie.	<ul style="list-style-type: none"> • tijdens klassikale gesprekken niet uitsluitend het product beoordelen maar zeker ook het proces • via klassikale evaluatie, evaluerend gesprek tussen leerkracht en leerling of tussen leerlingen onderling, via gerichte zelf-evaluatievragen ...

3.6	gaan met respect om met materiaal en gereedschap.	<ul style="list-style-type: none"> • materialengebruik beperken in functie van het te bereiken doel (hoeveelheid verf, papier ...) • afval beperken, sorteren en recycleren • veilig omgaan (met respect voor de veiligheidsvoorschriften) met materialen en benodigdheden (snijmes, linomes, figuurzaag, vluchtige stoffen) • creaties maken met recyclagemateriaal • onderwerpen gelinkt aan milieubewuste thema's • milieuvriendelijke materialen herkennen en gebruiken • kennismaking met kunstenaars die werken met assemblage, streetart, Arte Povera, Pop Art ...
3.7	lichten het eigen werk toe, gebruikmakend van de specifieke beeldtaal.	<ul style="list-style-type: none"> • zie bijlage 8.2
3.8	nemen een kritische houding aan tegenover het eigen werk en dat van anderen en verwoorden hierbij hun mening.	<ul style="list-style-type: none"> • geloven in eigen mening • voor een mening durven uitkomen • groeien in het formuleren van een eigen mening tegenover het eigen werk en dat van anderen (leerlingen, kunstenaars, vreemde culturen)
3.9	aanvaarden de reacties van anderen op het eigen werk.	<ul style="list-style-type: none"> • individuele en klassikale besprekingen houden waarbij leerlingen de mening van anderen leren aanvaarden, ook als het niet altijd positief klinkt • kritiek zien als hulpmiddel om het eigen werk bij te sturen
3.10	tonen hun solidariteit via groepswork om de eigen inbreng af te stemmen op de kwaliteit van het geheel.	<ul style="list-style-type: none"> • rekening houden met de mening van anderen bij een groepsopdracht • zich houden aan afspraken, meeleven met, sociale zin tonen, zin voor samenwerking hebben, solidair zijn, durf tonen, eerlijk zijn, open staan voor ... • tijdens brainstorming, in het samen ontwerpen, tijdens projectwerk of vakoverstijgend werk ... • zoeken naar mogelijkheden om werk te presenteren in groepsverband, bv. groepsopstelling, tentoonstelling, wand-collage, mobile, voorstelling via media ...

3.11	worden weerbaarder tegenover mediabeelden.	
3.12	ontwikkelen een houding van openheid en interesse voor de beeldende kunst van eigen of vreemde culturen.	<ul style="list-style-type: none"> • nieuwsgierig zijn naar onbekende culturen, kunst(uitingen) en mediabeelden • nieuwsgierig en onbevooroordeeld kijken • tijdens beeldbeschouwing open staan voor informatie • kennis maken met het specifieke van een andere cultuur, bv. Etnische maskers, Aboriginalkunst, Egyptische kunst • bij het bezoek aan een tentoonstelling of musea belangstelling tonen • diverse culturele informatiebronnen uit hun omgeving leren raadplegen • kunststromingen en kunstenaars die kinderen aanspreken • kunststromingen en kunstenaars die volwassenen aanspreken
3.13	zijn bereid beelden te communiceren via media en sociale netwerken.	

4 Aansluiting bij verzorging-voeding

Totaalzorg

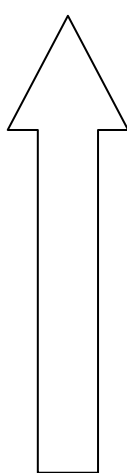
In personenzorg staat volgende mensvisie centraal:

Algemene doelen

- holistisch, met aandacht voor de mens in al zijn aspecten;
- dynamisch, in de zin van actief, levendig, ondernemend, energiek;
- emancipatorisch, die de zelfstandigheid wil bevorderen.

Binnen de totale persoonlijkheid is de beeldende component erg belangrijk. Plastische opvoeding binnen Verzorging-Voeding stelt enerzijds het welbevinden en de groei van de leerling centraal en wil anderzijds de jongere helpen uitgroeien tot een mens die zorg op zich neemt. Via beeld (waarneming en creatie) komt een mens heel dicht bij zijn emoties. De leerlingen ontwikkelen een competentie om als toekomstig-zorgende beeldende en creatieve toepassingen op een zinvolle manier te integreren.

De negen doelstellingen van de richting Verzorging-voeding:

9 Oriënteren op beroepen binnen de directe en indirecte zorg en studiekeuze				
4 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn	5 Binnen een welomschreven opdracht ondersteunen bij (ped)agogische activiteiten	6 Binnen een welomschreven opdracht een maaltijd plannen, voorbereiden en bereiden	7 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor lokalen, keuken en leefruimten	8 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor linnen
3 Binnen een welomschreven opdracht, binnen een klasgroep, in groep werken				
2 Binnen een welomschreven opdracht communiceren in een 1-1 relatie				
1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen				

Context

De leerlingen bereiken de algemene doelstellingen bij volgende doelgroepen:

- medeleerlingen;
- gezonde kinderen van 2,5 tot 10 jaar;
- gezonde volwassenen.

De leerlingen benaderen, begeleiden en verzorgen deze personen als totale mensen. 'Gezond' betekent in deze context de doorsnee groep kinderen en volwassenen zonder beperkingen of ernstige medische belemmering. Deze speciale doelgroepen komen later in het curriculum aan bod.

Opdrachten

Om de algemene doelstellingen te bereiken, voeren leerlingen opdrachten uit:

- met een lage moeilijkheidsgraad;
- aan de hand van duidelijke instructies;
- onder directe begeleiding van de leraar.

Adaptatie naar plastische opvoeding

Zeven van de negen algemene doelen zijn ook van toepassing in Plastische opvoeding. Doelen 4 en 6 zijn niet van toepassing.

9 Oriënteren op beroepen binnen de directe en indirecte zorg en studiekeuze				
4 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn	5 Binnen een welomschreven opdracht ondersteunen bij (ped)agogische activiteiten	6 Binnen een welomschreven opdracht een maaltijd plannen, voorbereiden en bereiden	7 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor lokalen, keuken en leefruimten	8 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor linnen
3 Binnen een welomschreven opdracht, binnen een klasgroep, in groep werken				
2 Binnen een welomschreven opdracht communiceren in een 1-1 relatie				
1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen				

Doelgroep

Deze leerlingen leren onder begeleiding hun eigen opdrachten om te zetten tot creatieve opdrachten of pedagogische activiteiten voor hun doelgroep kinderen en volwassenen. Aan de hand van hun opdrachtenfiches bouwen ze een inspiratiebron uit om uit te putten, onder andere tijdens hun stage-opdrachten.

Heel specifiek in deze richting zullen de leerlingen ook tekeningen van kinderen en volwassenen beschouwen om zich in te leven in de leefwereld van hun doelgroep. Daarnaast blijven de leerlingen stilstaan bij facetten van interieur en bij gebruik van linnen als drager en als middel. Deze invalshoeken sluiten aan bij de studierichting verzorging-voeding.

Derde graad

In de derde graad gaan de leerlingen gericht werken naar de specifieke doelgroep Jongeren hebben na de tweede graad meerdere keuzes.

Ze kunnen kiezen om door te groeien in de directe zorg. Hier verwerven ze de kwalificaties verzorgende, zorgkundige of begeleider in de kinderopvang. Ze kunnen ook kiezen om door te groeien in de indirecte zorg. Hier verwerven ze de kwalificatie van logistiek assistent in zorginstellingen en worden ze o.a. competent als huishoudhulp, medewerker groothuishouding.

Ook hier is de omzetting van de leerlingenfiche noodzakelijk voor deze specifieke doelgroepen als ondersteuning en inspiratiebron voor de stage-opdrachten en hun verdere loopbaan.

Doel 1 Voeding-verzorging:
Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen.
1.3 Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen.
<i>Toelichting</i>
Informereren (= opdracht in kaart brengen)
<ul style="list-style-type: none"> - opdracht (wat?) - doelgroep (wie?) - context (waar? voor wie?) - visie (van waaruit?) - methode (hoe?) - materialen en benodigdheden* (waarmee?)

- evaluatiecriteria: zoals bv. tijd, budget,...

Plannen (= opdracht plannen volgens een bepaalde methode/werkmodel)

- methode/werkmodel
- werkvolgorde
- materialen en benodigdheden
- afspraken

Uitvoeren (= opdracht uitvoeren volgens de planning)

- opdracht
- visie
- methode/werkmodel
- afspraken, regels
- resultaat

Evalueren (= nagaan of de uitgevoerde opdracht beantwoordt aan de vooropgestelde evaluatiecriteria)

- verloop
- resultaten
- tevredenheid van de doelgroep

Samenhang met plastische opvoeding:

- Herkennen tijdens het creatieve proces problemen en zoeken naar mogelijke oplossingen. (3.1)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Onder begeleiding eenvoudige opdrachten van beperkte omvang organiseren, uitvoeren, evalueren.
- Reflecteren om het eigen leerproces en leerresultaat te evalueren.

1.4 Bij de uitvoering van een opdracht milieubewust handelen.

Mogelijke onderliggende doelen/ criteria:

- beperken van afval
- sorteren van afval
- recycleren van afval
- aankopen en/of kiezen van materialen en benodigdheden die zo weinig mogelijke negatieve effecten hebben voor het milieu
- gebruiken van zo weinig mogelijk water in functie van het te bereiken doel

Samenhang met plastische opvoeding:

- Gaan met respect om met materiaal en gereedschap. (3.6)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Creaties maken met recyclagemateriaal.
- Onderwerpen gelinkt aan milieubewuste thema's.
- Milieuvriendelijke materialen herkennen en gebruiken.
- Kennismaking met kunstenaars die werken met assemblage, streetart Arte Povera, Pop Art ...

1.5 Bij de uitvoering van een opdracht veilig handelen volgens de geldende richtlijnen.

Samenhang met plastische opvoeding:

- Kennen de mogelijkheden en beperkingen van materialen en technieken. (2.6)

- Gaan met respect om met materiaal en gereedschap. (3.6)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Veilig omgaan (met respect voor de veiligheidsvoorschriften) met materialen en benodigdheden (snijmes, linomes, figuurzaag, vluchtige stoffen).

1.8 Bij de uitvoering van een opdracht economisch handelen.

Samenhang met plastische opvoeding:

- Gaan met respect om met materiaal en gereedschap. (3.6)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Materiaal efficiënt gebruiken in functie van het te bereiken doel.

1.9 Bij de uitvoering van een opdracht, vanuit een holistische mensvisie, respectvol handelen.

Mogelijke onderliggende doelen/criteria:

- Respectvol handelen jegens zichzelf: eigen fouten verwoorden, uit fouten leren, eigen doelen en grenzen onder woorden brengen ...
- Respectvol omgaan met anderen: een verzorgde taal gebruiken, anderen laten uitspreken en verwoorden wat de andere heeft gezegd, een eigen mening/gedachte/gevoel/...verwoorden zonder de ander te kwetsen, niet roddelen, medeleerlingen niet storen tijdens de les, zich aan regels en afspraken houden, anderen een compliment geven ...
- Respectvol omgaan met materialen: zorg dragen voor materialen en benodigdheden ...
- Behulpzaam zijn: spontaan hulp aanbieden waar dat wenselijk is ...
- Creatief zijn: eigen ideeën, gevoelens, oplossingen expressief uitdrukken ...
- Zin hebben voor orde en nauwkeurigheid: de werkplek opruimen, nauwkeurig de instructies van een werkmodel volgen ...
- Loyaal zijn aan de klas, school, de medeleerlingen: actief bijdragen tot het goed functioneren van de klas ...

Samenhang met plastische opvoeding:

- Tonen creativiteit in het ontwikkelen van concepten en ideeën. (2.2)
- Drukken een emotie, concept of idee expressief uit, zowel in vlak als ruimtelijk werk. (2.3)
- Kennen de mogelijkheden en beperkingen van materialen en technieken. (2.6)
- Herkennen tijdens het creatieve proces problemen en zoeken naar mogelijke oplossingen. (3.1)
- Beleven vreugde bij het waarnemen en het creëren van werkstukken. (3.2)
- Durven hun gevoelens uiten in het beeldend werk. (3.3)
- Winnen aan zelfvertrouwen bij het oplossen van beeldende problemen. (3.4)
- Krijgen zicht op het eigen kunnen door middel van evaluatie en zelfevaluatie. (3.5)
- Gaan met respect om met materiaal en gereedschap. (3.6)
- Lichten het eigen werk toe, gebruikmakend van de specifieke beeldtaal. (3.7)
- Nemen een kritische houding aan tegenover het eigen werk en dat van anderen en verwoorden hierbij hun mening. (3.8)
- Aanvaarden de reacties van anderen op het eigen werk. (3.9)
- Tonen hun solidariteit via groepswork om de eigen inbreng af te stemmen op de kwaliteit van het ge-

heel. (3.10)

- Zijn bereid beelden te communiceren via media en sociale netwerken. (3.13)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Creatief zijn is inherent aan beeldende opdrachten, waarbij een authentieke beeldtaal ontwikkeld wordt, ideeën visueel gemaakt worden, gevoelens geuit worden, verwondering en bewondering centraal staan.
- Opdrachten realiseren in groep.
- Mondeling toelichten van eigen beeldend werk op basis van concept/emotie, bewuste keuzes van beeldtaal en/of technieken.
- Creatief denken stimuleren, conceptschetsen, mogelijkheden in groep bespreken.
- Onverwachte impulsen en originele invalshoeken aanwenden in ontwerpen en concepten.

Doel 2 Voeding-verzorging:

Binnen een welomschreven opdracht communiceren in een 1-1 relatie.

2.2 De relatie tussen maatschappelijke tendensen en communicatie verduidelijken en toelichten.

Toelichting:

- digitale ontwikkelingen

Mogelijke onderliggende doelen:

- digitale ontwikkelingen toelichten: sociale netwerken zoals bv. facebook, netlog ...
- gevolgen van de digitale ontwikkelingen voor de communicatie verwoorden: privacy, cyberpesten ...

Samenhang met plastische opvoeding:

- Herkennen verschillende beeldende aspecten in mediabeelden en kortfilm. (1.7)
- Leren mediawijs te handelen (1.8)
- Zijn er zich van bewust dat beelden kunnen manipuleren door hun boodschap en zeggingskracht. (1.9)
- Passen mediatechnieken toe in functie van hun beeldende opdracht. (2.12)
- Passen ICT toe in functie van hun beeldende opdracht. (2.13)
- Worden weerbaarder tegenover mediabeelden. (3.11)
- Zijn bereid beelden te communiceren via media en sociale netwerken. (3.13)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Digitale camera, video, grafische computerprogramma's, projectiemogelijkheden voor presentaties ... in functie van de beeldende opdracht.
- Een onderdeel van een (animatie)film of kortfilm bekijken en zelf een passend vervolg in schets/storyboard samenstellen.
- Een eenvoudige animatiefilm maken (aan de hand van leg-figuren, zandtekeningen, plasticine, maquettes, e.a.) stopmotionfilmpje, opnames met blue-key, flip book, e.a.
- Fotografietoepassingen zoals sleeveface, trick-fotografie, tableau vivant, lichtgraffiti, Urban Camou-

flage, e.a.

- Beeldend werk presenteren via sociale netwerken.
- Communicatiebereidheid met beelden via media en sociale netwerken.
- Mediatechnieken als communicatiemogelijkheid voor pedagogische opdrachten met de doelgroepen.

2.4 Vanuit een holistische mensvisie respectvol communiceren in een 1-1 relatie.

Samenhang met plastische opvoeding:

- Lichten het eigen werk toe, gebruikmakend van de specifieke beeldtaal. (3.7)
- Nemen een kritische houding aan tegenover het eigen werk en dat van anderen en verwoorden hierbij hun mening. (3.8)
- Aanvaarden de reacties van anderen op het eigen werk. (3.9)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Groeien in het formuleren van een eigen mening tegenover het eigen werk en dat van anderen (leerlingen, kunstenaars, vreemde culturen) ...
- Individuele en klassikale besprekingen houden waarbij leerlingen de mening van anderen leren aanvaarden, ook als het niet altijd positief klinkt.
- Kritiek zien als hulpmiddel om het eigen werk bij te sturen.

Doel 3 Voeding-verzorging:

Binnen een welomschreven opdracht, binnen een klasgroep, in groep werken.

3.7 Samenwerken bij het realiseren van een gedelegeerde en zelfgekozen groepsopdracht.

Mogelijke onderliggende doelen/criteria:

- opnemen van verschillende rollen/posities tijdens een groepswerk
- taken verdelen.
- bijdragen aan een gezamenlijk resultaat - ook wanneer er daarbij niet direct persoonlijk belang verbonden is.
- delen van relevante informatie en kennis met anderen in functie van het groepsproces
- onderhandelen.
- groepsbeslissingen aanvaarden om tot een gemeenschappelijk resultaat te komen.
- actief en constructief reageren op ideeën en initiatieven van anderen.

Samenhang met plastische opvoeding:

- Tonen hun solidariteit via groepswerk om de eigen inbreng af te stemmen op de kwaliteit van het geheel. (3.10)

Suggesties voor het samenwerken met plastische opvoeding:

- Bij groepswerk constructief reageren door positieve elementen van verschillende meningen samen te brengen.

- Groepsopdrachten uitwerken in functie van het kennismaken met doelgroepen.
- Participeren aan activiteiten met doelgroepen ...
- Bv. animatiefilm, blikvanger, voelboekje, illustreren kleuterboek, sinterklaasnamiddag, poppenkastspel voorbereiden, sfeercreatie volgens doelgroep, aankleding feest en interieur ...

3.8 Reflecteren over het samenwerken in groep.

Samenhang met plastische opvoeding:

- Nemen een kritische houding aan tegenover het eigen werk en dat van anderen en verwoorden hierbij hun mening. (3.8)

Suggesties voor het samenwerken met plastische opvoeding:

- Reacties van anderen aanvaarden op het groepswerk.
- Leren het anders zijn accepteren, respecteren en waarderen.
- Co- en peerevaluaties bij bespreking van het beeldend werk.
- Zelfevaluatieformulier.

Doel 5 Voeding-verzorging:

Binnen een welomschreven opdracht ondersteunen bij (ped)agogische activiteiten.

5.4 Verschillende levensfasen binnen de levensloop van de mens exploreren.

Toelichting:

Exploreren = ervaren, onderzoeken, ontdekken.

- Het is niet de bedoeling dat leerlingen in de tweede graad ontwikkelingspsychologie krijgen. Het is wel belangrijk dat ze ervaren dat er verschillende levensfasen zijn en dat de mens op verschillende vlakken evolueert doorheen de levensfasen. Wanneer leerlingen participeren aan (vrije)tijdsactiviteiten met doelgroepen, is het belangrijk dat ze een verband zien tussen de aangeboden activiteit en de levensfase waarin de doelgroep zich bevindt:
- lichamelijke kenmerken
- psychische kenmerken
- sociale kenmerken
- invloed en tijdsgeest waarbinnen men geboren wordt
- waarden en normen
- beleving van het spel/spelen

Samenhang met plastische opvoeding:

- Herkennen de verschillende fasen in de ontwikkeling van de kindertekening.(1.4)
- Tonen aan de hand van voorbeelden kenmerken van kleur en vormgeving bij illustraties voor kinderen aan. (1.5)
- Analyseren beelden die sprekend zijn voor hun doelgroepen en plaatsen deze beelden in de tijdsgeest. (1.6)
- Verkennen technieken en materialen aansluitend bij de leeftijd van de doelgroep. (2.7)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Verkennen van de mogelijkheden van vrijetijdsbesteding aansluitend bij de leeftijd van de doelgroep.
- Kindertekeningen verzamelen en kenmerken van de ontwikkeling erin opzoeken.
- Kinderboeken met illustraties bespreken naar kleur en vorm.
- Aangepaste afbeeldingen/sprekende beelden per leeftijdsgroepen.
- Kunststromingen en kunstenaars volgens de doelgroepen.

5.6 Het expressief uitdrukken van een basisemotie, een gedacht, een intentie, een gedrag/handeling.

Samenhang met plastische opvoeding:

- Tonen creativiteit in het ontwikkelen van concepten en ideeën. (2.2)
- Drukken een emotie, concept of idee expressief uit, zowel in vlak als ruimtelijk werk. (2.3)
- Passen beeldaspecten toe in eigen beeldende opdrachten om de expressie te versterken. (2.5)
- Durven hun gevoelens uiten in het beeldend werk. (3.3)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Illustraties tonen van een kinderverhaal waarbij de nadruk ligt op het leggen van een gevoel in het verhaal.
- Expressie uit kunstwerken ontdekken.
- Invloed beeldaspecten (lijn, vorm, compositie, kleur, licht, ruimte) in de expressie herkennen en toepassen.

5.8 Beïnvloedende factoren (intern en extern) voor het psychisch, sociaal en existentieel welbevinden verduidelijken en toelichten.

Samenhang met plastische opvoeding:

- Ontwikkelen een authentieke beeldtaal. (2.4)
- Beleven vreugde het waarnemen en het creëren van werkstukken. (3.2)
- Winnen aan zelfvertrouwen bij het oplossen van beeldende problemen. (3.4)
- Krijgen zicht op het eigen kunnen door middel van evaluatie en zelfevaluatie. (3.5)

5.10 Participeren aan een gepaste (vrije)tijdsactiviteit, de doelgroep ondersteunen en kennismaken met de wijze waarop deze wordt begeleid.

Toelichting:

- Participeren:

deelnemen
in contact komen met een doelgroep
ondersteunen van een doelgroep
communiceren in een 1-1 relatie
diensten verlenen

- Gepaste (vrijetijds)activiteit:

activiteiten voor kinderen (school, jeugdbeweging, buitenschoolse opvang)
activiteiten voor volwassenen

Samenhang met plastische opvoeding:

- Analyseren beelden die sprekend zijn voor hun doelgroepen en plaatsen deze beelden in de tijdsgeschiedenis. (1.6)
- Verkennen technieken en materialen aansluitend bij de leeftijd van de doelgroep. (2.7)
- Maken onder begeleiding de overdracht van de opdracht naar de doelgroep. (2.11)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

Opdrachten in functie van de doelgroep:

Ruimte voor overdracht naar mogelijke opdrachten op niveau van de doelgroep; ideeën voor opdrachten naar kinderen en volwassenen. De leerling zoekt zelf naar mogelijke opdrachten voor hun doelgroepen rekening houdende met:

- de moeilijkheidsgraad en mogelijkheden volgens het motorisch kunnen;
- interesses en leefwereld van de doelgroep;
- haalbare materiaalkeuze, zoeken naar verschillend aanbod;
- haalbare techniek, zoeken naar verschillend aanbod;
- kostprijs;
- toegang tot beeldmateriaal/kunstenaars;
- ...

Het is niet de bedoeling dat de leerlingen deze opdrachten uitvoeren met de doelgroep, maar dat ze leren om hun lesopdracht om te zetten naar een opdracht op niveau van de doelgroep.

Nadat de leerlingen de overdracht van de opdracht hebben aangevuld, is een reflectiemoment met andere leerlingen noodzakelijk. Zo komen ze tot een groot aanbod van mogelijkheden en leren ze van elkaar om deze overdrachten zo ruim mogelijk in te vullen.

Doel 7 Voeding-verzorging:

Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor lokalen, keukens en leefruimten.

7.16 In leefruimten een huiselijke sfeer creëren en hiervoor gebruik maken van materialen en benodigdheden.

Mogelijke onderliggende doelen/criteria:

- In ruimten een huiselijke sfeer creëren (aan de hand van een bepaald budget, sfeer aangepast aan seizoenen, aangepast aan voorkeur van een bepaald persoon).
- Gebruik maken van materialen en benodigdheden (budget ...).

Samenhang met plastische opvoeding:

- Kennen de basisbeginselen van de kleurenleer in functie van het interieur en hun psychologisch effect. (2.9)
- Illustreer met voorbeelden de maatschappelijke tendensen rond interieur. (2.10)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Psychologie van de kleuren (bv rustgevend en stimulerend kleuren ...).
- Kleurentrends, woonmodetrends, trends in stoffen ...

- Kleurencombinaties eigen aan jaargetijden.
- Interieurvoorkeuren van de doelgroepen verkennen.
- Blikvanger rond een bepaald gebeuren aangepast aan de doelgroep.
- Sfeerhoek en decoratie volgens tijd van het jaar, aangepast aan doelgroep en ruimte.
- Kleuraccenten in een interieur of sfeeropstelling.
- Eenvoudige studie naar kleuren van een interieur in functie van een interieurbepaling van een doelgroep.
- Designproducten en -ontwerpers.

Doel 8 Voeding-verzorging:

Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor linnen.

8.2 De relatie tussen maatschappelijke tendensen en linnenzorg verduidelijken en toelichten

Samenhang met plastische opvoeding:

- Gebruiken linnen als materie en als drager in hun beeldende opdracht. (2.8)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Technieken met textiel als materiaal: stoffen kleuren, batikken, afbinden, vervormen, componeren naar kleurenstudies en/of vezelstructuren, samenhechten, overlappen, vervilten ...
- Technieken met textiel als drager: toepassingen vlakdruk(gesso), doordruk(sjabloon), hoogdruk (lino en stempeltechnieken ...), schilderen op stoffen ...
- Trends in interieurstoffen.

Doel 9 Voeding-verzorging:

Oriënteren op beroepen binnen directe en indirecte zorg en studiekeuze.

9.5 De eigen (competentie)groei in kaart brengen.

Samenhang met plastische opvoeding:

- Ontwikkelen een authentieke beeldtaal. (2.4)
- Herkennen tijdens het creatieve proces problemen en zoeken naar mogelijke oplossingen. (3.1)
- Krijgen zicht op het eigen kunnen door middel van evaluatie en zelfevaluatie. (3.5)
- Nemen een kritische houding aan tegenover het eigen werk en dat van anderen en verwoorden hierbij hun mening. (3.8)

Suggesties voor samenwerking met plastische opvoeding:

- Via klassikale evaluatie, evaluerend gesprek tussen leerkracht en leerling of tussen leerlingen onderling, via gerichte zelfevaluatievragen ...
- Spelvorm zoals vraag- en antwoordmethodiek.

5 Pedagogisch-didactische wenken

Voor een goede organisatie en aanpak van de les PO volgen hier enkele praktische wenken.

5.1 Zelfstandigheidsdidactiek

Het beeldend proces is een constant actief gebeuren. Vanwege het probleemoplossend karakter van PO bepaalt de leerling zijn groeiproces deels zelf. De leerling krijgt onder begeleiding van de leraar geleidelijk aan verantwoordelijkheid, hij neemt zijn eigen leerproces in handen. Dat wil zeggen dat er voortdurend groeikansen gecreëerd worden, kansen om zelfstandig beslissingen te nemen.

De leraar geeft de opdracht klassikaal, maar verwacht van de leerling een authentieke, individuele beeldende oplossing voor het gestelde probleem. Er moet een voortdurende wisselwerking zijn tussen zelfstandig werken en zelfstandig leren.

Tijdens het creatief proces begeleidt de leraar de leerling individueel. Hij inspireert, toont mogelijkheden, refereert naar kunstenaars, stuurt, motiveert, stimuleert en waardeert. Vaak zijn de medeleerlingen de grootste motivators.

Voor de meeste beeldende opdrachten verloopt het didactisch proces van beschouwen naar creëren.

5.2 Werkfiche en procesmap

De procesmap brengt het proces van de leerlingen in kaart en biedt hen de mogelijkheid om over dat proces te reflecteren.

In de procesmap **komen** de **werkfiches** van de opdrachten met:

- een omschrijving van de opdracht (beeldaspect, techniek, kunstbeschouwing), m.a.w. de opdracht *op niveau van de leerling*:
- ruimte voor overdracht naar mogelijke opdrachten op *niveau van de doelgroep* (ideeën voor opdrachten naar kinderen en volwassenen). De leerling zoekt *zelf*, eventueel onder begeleiding van de leraar, naar mogelijke opdrachten voor hun doelgroepen. Ze houden daarbij rekening met:
 - de moeilijkheidsgraad en mogelijkheden volgens het motorisch kunnen;
 - interesses en leefwereld van de doelgroep;
 - haalbare materiaalkeuze, zoeken naar verschillend aanbod;
 - haalbare techniek, zoeken naar verschillend aanbod;
 - kostprijs;
 - toegankelijkheid tot beeldmateriaal/kunstenaars;
 - ...

Het is niet de bedoeling dat de leerlingen deze opdrachten uitvoeren met de doelgroep, maar dat ze de link leren maken om hun lesopdracht om te zetten naar een pedagogische opdracht op niveau van de doelgroep kinderen en de doelgroep volwassenen. Het zoeken naar interessante opdrachten, materialen, technieken, mogelijkheden en interesses zijn noodzakelijk om later te leren toepassen bij pedagogische activiteiten met de doelgroepen.

Nadat de leerlingen de overdracht van de opdracht hebben aangevuld, is een *reflectiemoment met andere leerlingen* noodzakelijk. Zo komen ze tot een groot aanbod van mogelijkheden en leren ze van elkaar om deze overdrachten zo ruim mogelijk in te vullen. Voorzie voldoende tijd voor deze overdracht omdat de vertaling naar de doelgroep een belangrijk onderdeel van plastische opvoeding is in deze studierichting.

Het is zeker aan te raden om de werkfiches over de jaren heen aan te vullen en samen te bewaren. Zo vormt dit een waardevol en bruikbaar werkinstrument voor creatieve opdrachten tijdens de stage en tijdens hun latere tewerkstelling.

Een voorbeeld van werkfiche: zie bijlage 8.1.

De procesmap **kan** verder aangevuld worden met:

- voorontwerpen, schetsen;
- studies in de zoektocht naar materiaalbeheersing, kleur en vormstudies;
- zelfevaluatie en evaluatie door de leraar;
- documentatie en illustraties door de leerling verzameld (met bronvermelding);;
- notities van algemene tips of richtlijnen;
- ...

De procesmap kan door de leerling behouden blijven over de jaren heen, zodat ze een mogelijk instrument vormt om verticale leerlijnen te kunnen volgen of uitzetten.

5.3 Mediawijsheid, mediatechnieken en ICT

5.3.1 Mediawijsheid

De media spelen een belangrijke rol in de leefwereld van volwassenen, jongeren en kinderen. Door de toenemende digitale informatiestroom komen steeds meer en sneller beelden op ons af. De beeldcultuur die daaruit ontstaat, heeft een invloed op de manier van denken en kijken.

Een media-wijs iemand:

- is in staat keuzes te maken in de hoeveelheid aan beelden en informatie;
- staat kritisch tegenover aangeboden beeldmateriaal;
- is in staat om mogelijkheden, beperkingen, gevolgen en gevaren in te schatten bij het communiceren via de media;
- is verantwoordelijk bij het verspreiden van mediaboodschappen;
- kan mediaboodschappen analyseren, contextualiseren, erover reflecteren en conclusies trekken.

De PO leraar heeft een unieke rol bij het begeleiden van jongeren naar media-wijsheid.

5.3.2 Mediatechnieken

Het maken van (**animatie**)film en allerlei andere film- en fotografiestoepassingen zijn de laatste tijd stilaan ingeburgerd geraakt in Plastische opvoeding. Er bestaan interessante mediatechnieken waarvoor weinig apparatuur nodig is en die in de lessen Plastische opvoeding haalbaar zijn.

- **Tableau Vivant**

Tableau vivant is Frans voor 'levend schilderij'. De term beschrijft een opvallende groep van voldoende gekostumeerde acteurs of modellen, zorgvuldig en vaak theatraal verlicht die een "levend kunstwerk" vormen.

- **Sleeveface**

Een sleeveface is een foto waarbij met behulp van een elpee-hoes een artistiek resultaat gecreëerd wordt.

- **Trickfotografie**

Bij trickfotografie speel je met voor- en achtergrond, dichtbij-veraf en perspectief. Op deze manier bekom je grappige en onverwachte resultaten.

- **Lichtgraffiti**

Lichtgraffiti, ook wel licht schilderen genoemd, is een fotografische techniek.

De bedoeling is in de maximale sluitertijd van je camera een tekening te maken in de lucht met allerlei soorten lichtjes.

Met deze media worden *creatieve toepassingen* verzonnen waarin allerlei situaties worden geënceneerd:

- in een tableau vivant wordt een schilderij door acteurs nagespeeld, vaak in een hedendaagse context, met een eigen kijk en volgens de eigen beleving;
- sleevefacen kan je doen in verschillende situaties zoals in een menigte, een rij wachtenden, het peron van een station ... waardoor de techniek niet op zich staat maar deel uit maakt van een creatief verhaal;
- bij trickfotografie wordt geëxperimenteerd met beeldaspecten zoals: lijnperspectief, dieptesuggestie, verhoudingen ...; lichtgraffiti kan je toepassen in diverse projecten op school.

5.3.3 ICT

Het gebruik van ICT als leermiddel in de les:

- aan de hand van digitale interactieve borden;
- bij demonstraties en toonmomenten: beeld- en filmmateriaal, animaties ...;
- bij het opzoeken van informatie en afbeeldingen.

Het gebruik van ICT bij creatieve opdrachten:

- digitaal fototoestel (eventueel gsm), opnametoestellen (visueel en auditief) ...;
- allerlei softwareprogramma's om filmpjes te maken, foto's en muziek te bewerken ...;
- gratis te downloaden applicaties op mp3 of iPod (allerlei geluiden, beelden ...);
- internet;
- gebruik van eenvoudige beeldbewerking;
- experimenteren met eenvoudige tekenprogramma's.

Het gebruik van ICT bij de presentatie van opdrachten:

- elektronisch leerplatform;
- website;
- sociale netwerken;
- ...

5.4 Evalueren

Evalueren is ruimer dan een waardeoordeel vellen over een resultaat en is zeker niet gebonden aan of afhankelijk van rapport- of examenperiodes. Het is een permanent gebeuren waarbij leerlingen en leraren betrokken zijn.

Vanuit de leerplandoelen streven we bij iedere opdracht of bij ieder project een totaal leerproces na. Daarbij zijn vele niet onmiddellijk normatief, meetbare factoren in de gehele persoonsvorming van de leerling (attitude, betrokkenheid ...) even belangrijk als een eindresultaat. Aangezien we belang hechten aan het proces, is het ook vanzelfsprekend dat we in de evaluatie hiervoor de nodige aandacht schenken.

Bij evaluatie gaat er veel aandacht naar procesevaluatie. Deze omvat twee duidelijke aspecten nl. het creatief proces en de attitudes. Aangezien we het creatief proces doorlopen via vaardigheden zoals: de werkwijze/opbouw, omgaan met materiaal en techniek is het vanzelfsprekend dat we de verschillende onderdelen ervan mee in rekening brengen tijdens de evaluatie.

Attitudes kunnen afwisselend beklemtoond en ingevuld worden. Concreet bedoelen we hiermee: attitudes zoals inzet, doorzettingsvermogen, afwerking, respect voor en het in orde zijn met het materiaal, betrokkenheid bij de opdracht, sociaal gedrag ...

Met productevaluatie bedoelen we een waardeoordeel uitspreken over het eindproduct. Bij het beoordelingsproces is er een voortdurende wisselwerking tussen de leraar en de leerlingen. Evaluatie moet de leerling aanzetten tot zelfreflectie.

Steeds belangrijker wordt in die zin ook de zelfevaluatie, waarbij de leerling enkele malen per jaar na een opdracht zijn eigen proces en product be vraagt.

Het vooraf bepalen van evaluatiecriteria is een taak van de leraar. Iedere opdracht vereist echter specifieke aandachtspunten en de waarde van iedere evaluatienorm is afhankelijk van de beoogde doelen.

Die vooropgestelde criteria helpen de leerling tijdens het uitvoeren van de opdracht. Zo kunnen ze zichzelf voortdurend evalueren, zowel in de verschillende stappen van het proces als bij het product.

5.5 Rapporteren

Rapporteren is verbonden met evalueren: het communiceren en het aanwenden van de resultaten. Om de rapportering bij de nieuwe evaluatievormen te laten aansluiten, zijn de onderstaande aandachtspunten van belang:

- de leerling moet goed weten waarover gerapporteerd wordt;
- de leerling dient te weten op welke manier, met welke evaluatievormen er gewerkt werd/wordt;
- het rapport moet begrijpbaar en duidelijk zijn;
- de leerling moet zijn persoonlijke sterkten en zwakten, verbetering of achteruitgang kunnen zien en de resultaten moet hij/zij kunnen vergelijken met die van zichzelf, niet met die van zijn referentiegroep;
- rapportering van sociale vaardigheden, attitudes en verwerkingsstrategieën mogen niet ontbreken het actuele, voor de toekomst.

5.6 Differentiëren, observeren en oriënteren

Differentiëren is een vanzelfsprekendheid bij PO. Op iedere beeldende opdracht wordt van de leerling een origineel en authentiek antwoord verwacht, dat wil zeggen dat de leerlingen zich op een persoonlijke manier en in een eigen stijl uitdrukken in beelden en beelden op een eigen manier tegemoet treden.

Omwille van de specificiteit van de kennis, de vaardigheden en attitudes die tijdens de lessen PO bij de leerlingen worden ontwikkeld, is het erg belangrijk dat de leerkracht PO over de informatie uit de leerlingeneva-

luatie communiceert met de andere leraren, bijvoorbeeld tijdens klassenraden. Zijn informatie kan namelijk erg relevant zijn bij de verdere begeleiding of oriëntering van leerlingen in hun verdere schoolloopbaan (studierichting, opleiding, enz.). De vakleraar is ook vaak de ontdekker van een bijzondere aanleg of talent bij de leerling. Leerlingen met bijzondere muzische talent moeten daarop aangesproken worden en kunnen uitgedaagd worden met een aanbod op maat. Bovendien zal de leerkracht PO door zijn 'eigen kijk' op de leerling bepaalde informatie die anderen over een leerling aanbrengen kunnen bevestigen of nuanceren.

5.7 Taalbeleid: bewuster omgaan met het vakjargon

Integratie van de begrippenlijst (zie **bijlage 8.3**).

Door met de begrippenlijst te werken, geven we aan het typische vakjargon éézelfde betekenis. We creëren duidelijkheid en gelijkvormigheid.

De leerlingen zullen zich deze woorden en begrippen geleidelijk aan eigen maken wanneer de leraar de vakterminologie dagelijks in de juiste betekenis en context gebruikt.

Bewuster omgaan *als leraar*:

- als instructietaal: de toelichting van de opdracht doen we in een eenvoudige en duidelijke taal;
- voor persoonlijke informatieve opdrachten van de leerling gebruiken we leidraden met duidelijk geformuleerde vragen (bv. informatie laten opzoeken over een kunstenaar). We vermijden samengestelde vragen en gebruiken het juiste vakjargon.

Bijkomend kunnen we kansen creëren voor een vlotter gebruik van de vakterminologie *door de leerling*.

We kijken erop toe dat de juiste woorden en begrippen gebruikt worden:

- in een brainstorming;
- in overleg bij groepsopdrachten;
- wanneer de leerlingen de doelstellingen van de opdracht herformuleren;
- bij de bespreking van een kunstenaar;
- bij de schriftelijke en mondelinge evaluatie;
- bij een klassikale toelichting van een kunstwerk, eigen of andermans werk ...

6 Minimale materiële vereisten

6.1 Noodzakelijke infrastructuur

De doelstellingen van Plastische opvoeding kunnen maar worden gerealiseerd mits er een lokaal beschikbaar is met een minimum aan uitrusting en accommodatie. In een eigen vaklokaal verlopen de lessen vlotter, men spaart tijd en moeite en een sfeervol lokaal geeft extra motivatie.

- een ruim en voldoende verlicht lokaal
- grote onderhoudsvriendelijke tafels
- een ruim bord met een wit gedeelte voor projecties en het presenteren
- een ruime spoelbak met kraan
- voldoende *aangrenzende* bergruimte met:
 - kasten voor het opbergen van aanvullend materiaal van de school
 - open rekken om onafgewerkte werkstukken te bewaren
 - schuiven voor het opbergen van groot tekenpapier
- een PC met internet en projectiemogelijkheden
- een eenvoudige digitale camera
- vuilnisbakken om te sorteren voor papier, PMD, plasticen restafval
- ter beschikking op de school:
 - een aantal computers met internet met softwareprogramma's voor beeldbewerking
 - scanner en printer
 - hedendaags multimediamateriaal
- een klas- of schoolbibliotheek met een minimum aan vakliteratuur, cd-roms, dvd's, kunstreproducties en andere
- binnen en buiten het klaslokaal ruimte en materiaal zoals prikwallen, kaders, sokkels om werken van leerlingen tentoon te stellen

6.2 Aanvullend (wenselijk) materiaal

- kasten voor het wegbergen van leerlingmateriaal
- verplaatsbare klemspots

7 Bibliografie

Inspiratiebronnen/kunstboeken

- Valli M., Dessanoy M., *Microworlds*, Laurence king Publishing Ltd, 2011, ISBN: 978 185 669 781 3.
- Thompson H., *Anders: creatieve hergebruikideeën voor je interieur*, Thomas and Hudson, 2011, ISBN 978 90 443 2986 5.
- Waclawek A., *Graffiti and street art*, Thomas and Hudson, 2011, ISBN 978 0 500 20407 8.
- *Banksy, Wall and Piece*, Lebowski, 2011, ISBN 978 90 488 0274 6.
- Jennings S., *Outdoor types, an Urban Alphabet*, 2011, Ilex, ISBN 978 19 075 7908 0.
- Eiseman L., Recker K., *Pantone, The 20th century in color*, Pantone, ISBN 978 0 8118 7756 5.
- Wiedemann J., *Illustration now! 4*, Taschen 2011, ISBN 978 3 8365 2423 0.
- De Botton, A., *De architectuur van het geluk*, (anders kijken naar architectuur en interieur), 2006, Amstel Uitgevers, ISBN 978 904 501 276 6.
- Street sketchbook, tristan Manco, thames and hudson, 2007, ISBN 978-0-500-51362-0.
- Street art in Berlin, Kai Jakob, joran verlag 2008, Westermann Druck Zwickau, ISBN 978-3-89773-631-3.
- The big book of illustration ideas, 2005, Collins design and Duncan baird publishers, isbn 0-06-085261-5.
- Ehmann S., Klanten R., Meyer B., *Design and Art with Paper*, Papercraft, 2009, ISBN: 978-3-89955-251-5 (incl. dvd).
- Boermans, B., *Beeldende begrippen*, Lambo, ISBN: 90.77318.16.X (incl. cdrom), 2004.
- Fraser, T., Banks, A., *Kleurenleer*, Librero, ISBN: 90.5764.583.1, 2004.
- Graham – Dixon, A., *Kunst, Meer dan 2500 werken van de prehistorie tot nu*, Davidsfonds, ISBN: 978 90 77363 225, 2010.
- Grosenick, U., Burckhard, R., *Art Now*, Taschen, ISBN: 3-8228-4093-9, 2005.
- Elias, W., *Aspecten van de beeldende kunst na 45*, Snoeck, ISBN: 90-5349-581-9, 2005.
- Van Beek, De Bont, Oversteyns, *Uit de kunst 1 en 2* (CD's), Wolters Plantyn, ISBN 90 301 8602 X, 2005.
- Van Haesebrouck, Mullens, Pagnaer, *De taal van de kunst* (CD), de Boeck, ISDN:90 455 1162 2, 2004.
- De Deygere, Ducheyne, Van Damme, *Kunst & CO*, Pelckmans, ISBN: 90 289 30841, 2004.
- Van Lieshout T., *Papieren museum*, Uitgeverij Leopold, ISBN 90.258.3561.9, 2002 .
- Cornelis E., *Max op visite*, Davidsfonds, ISBN 978 905 908 234 2, 2007.
- Freeland C., *Maar is het kunst?*, Prometheus, ISBN 978 903 513 576 5, 2010.

Tijdschriften

<H>ART, verschijnt driewekelijks. Marc Ruyters Partner Press, Over hedendaagse kunst in België en omgeving, www.kunsthart.org.

Dada, beeldend tijdschrift voor kinderen van 6 tot 106- uitgeverij Plint Eindhoven.

Digitale informatie

Informatie via multimedialkanalen zoals het internet, youtube, cd-rom, dvd ... is zo uitgebreid en groeit nog elke dag. Daardoor is een accurate opsomming bijna onmogelijk en morgen achterhaald.

Hierbij toch een verwijzing naar de website van plastische opvoeding waar tal van documenten en suggesties terug te vinden zijn: <http://plastischeopvoeding.vvksso.be>.

8 Bijlagen

8.1 Voorbeeld van opdrachtenfiche met overdracht naar doelgroep

Voor duiding: zie 5.2 Werkfiche en procesmap

Logo school	Naam:
	Klas:

Titel:

<p>Opdracht:</p> <ul style="list-style-type: none">- beeldaspecten- techniek- kunstbeschouwing <p>Evaluatie:</p>
--

<p>Overdracht naar een pedagogische activiteit voor kinderen:</p> <p>Overdracht naar een pedagogische activiteit voor volwassenen:</p>

8.2 Leerlijnen in de (meest voorkomende) beeldaspecten

Dit schema is een handig inspiratiedocument om te gebruiken bij het opstellen van de jaarplanning en tijdens vakvergaderingen. Afspraken rond de beeldaspecten is noodzakelijk in horizontaal en verticaal overleg.

Beeldaspecten	Lijn	Vorm	Compositie	Kleur	Licht	Ruimte
Eerste graad	Punt Lijnsoorten: - rechte - gebroken Lijndiktes Lijngevoeligheid Arcering Textuur	Vormsoorten: - grondvorm - fig./non-figuratief - geometrisch/organisch - realistisch/gestileerd - sym./asymmetrisch Vormrelaties/ vormvariaties Vormverhoudingen Vlak en ruimtelijk Silhouet	Schikking: - papiermaat/richting - voor/achter - hoog/laag Statisch/dynamisch Symmetrisch/asymmetrisch Ritmische ordening Vlak en ruimtelijk	Kleurtonen Kleurverzadiging Kleurlichtheid Additieve kleurmenging Partitieve kleurmenging Subtractieve kleurmenging Primaire kleuren Secundaire kleuren Kleurcontrasten: - warm/koud contrast - licht/donkercontrast Expressief kleurgebruik Complementair contrast	Licht/donkercontrast Licht- en schaduwwerking Eigen schaduw/ slag-schaduw	Ruimtesuggestie: - afsnijding - overlapping - voor-en achtergrond - groot-klein - hoog-laag - gedetailleerd-vaag Horizon Ruimtelijke realisaties Standpunt (U) Lijnperspectief: 1 vluchtpunt
Tweede graad	Autonome lijn Contourlijn Lijnkarakters: - gevoelig - nerveus Arcering (U) Textuur (U)	Open/gesloten Enkel/samengesteld Vormfuncties Vormcontrasten: pos./negatief Restvorm Geometrische vorm (U) Patroon	Centrale compositie Diagonale compositie Driehoekscompositie Vlak en ruimtelijk (U) Contrast: - veel/weinig - kleur/vorm	Tertiaire kleuren Kwantiteitscontrast Monochromie/polychromie Aardkleuren Pastelkleuren Symbolisch kleurgebruik Kleurenpsychologie	Direct, indirect licht Sfeerlicht	Ontmanteling van volumes Composeren met volumes
Derde graad	Lijngevoeligheid (U) Arcering (U) Texturen (U)	Silhouet (U) Patroon (U)	Driehoekscompositie (U) Richtingscompositie Overalcompositie	Kleurcontrasten: - kleur tegen kleur - kwaliteitscontrast Functioneel kleurgebruik	Transparantie Spiegeling	Ruimte-innemend Ruimtedoorlatend Composeren met volumes

8.3 Begrippenlijst

Deze lijst is een beknopte lijst van woorden en begrippen die voorkomen in het vak PO. Een aantal woorden is alleen maar gangbaar binnen de wereld van de beeldende kunsten. Een aantal woorden is algemener maar heeft binnen het vak een specifieke betekenis. Wij halen dan ook alleen betekenissen in deze context aan.

Veel begrippen zijn nauw met elkaar verbonden en kunnen naar ieders visie en in functie van de doelgroep geordend worden volgens thema, beeldaspect of materiaal. Hier werd de keuze gemaakt voor een alfabetische schikking omdat op die manier ieder begrip, zonder enige voorkennis, kan worden opgezocht.

Deze begrippenlijst is geformuleerd op niveau van de leerkrachten en niet op niveau van de leerlingen!

→ “...”Het woord dat hierop (cursief) volgt, wordt elders in de lijst verduidelijkt.

Aanzicht (het)	Het aanzicht is de kant van het object waar je tegen aan kijkt bv. het vooraanzicht, het zijaanzicht ...
Aardkleur (de)	Aardkleuren zijn bruine en groenachtige tinten, die doen denken aan de kleuren van de aarde (grond). De kleurstof is meestal afkomstig van kleiaarde uit verschillende streken Men bekomt ze door menging van ° <i>secundaire kleuren</i>
Abstract	Zonder herkenbare voorstelling Zie ° <i>non-figuratief</i>
Abstraheren	Door de voorstelling los te laten en kleur, licht en vorm op een ongebruikelijke manier te gebruiken, verdwijnt de herkenbare werkelijkheid
Achtergrond (de)	Dat gedeelte van een ruimte waartegen figuren of voorwerpen geplaatst worden
Acrylverf (de)	(Synthetische) verf op basis van acryl Het verdunningsmiddel voor acrylverf is water (of een aangepast bindmiddel). Eenmaal gedroogd is acrylverf haast niet meer oplosbaar
Additieve (kleurvorming)	Menging van kleuren door licht, het optellen van verschillende gekleurde lichten (bv. de kleurstipjes bij kleurentelevisie)
Afdruk (de)	In de ° <i>grafiek</i> : het meest gebruikte woord voor het ° <i>beeld</i> dat met behulp van een drukvorm met inkt op papier (of ander materiaal) is overgebracht. 3/20 betekent de 3de afdruk van een oplage van 20
Afsnijding (de)	Afsnijding treedt op wanneer een deel van de voorstelling buiten de kaders van het werk valt
Afwerking (de)	Geheel van ° <i>details</i> van een werk dat ervoor zorgt dat het werk af is en gaaf
Animatie	Techniek waarmee beweging van stilstaande objecten gesuggereerd kan worden door die objecten in een veranderende situatie beeldje voor beeldje op te nemen (en vervolgens op normale snelheid af spelen)

Aquarelverf (de)	Aquarelverf is oplosbaar in water en erg ° <i>transparant</i> Verf op basis van fijnkorrelige ° <i>pigmenten</i> vermengd met Arabische gom e.a.
Arcering (de)	Techneik in de tekenkunst waarbij, met behulp van evenwijdig getrokken dunne lijnen, (licht-)schakeringen en ° <i>schaduwen</i> worden weergegeven Een arcering kan kruislings gebeuren en/of meebuigend met de vorm van het voorwerp waarop de schaduw aangebracht wordt
Assemblage	Een ruimtelijke collage, waarbij allerlei losse voorwerpen tot één geheel worden gecombineerd Samen vormen ze een nieuw beeld met een nieuwe betekenis
Atelier (het)	De werkplaats van een (beeldend) kunstenaar
Authentiek	Oorspronkelijk, oprecht, niet vervalst of nagemaakt
Basisvorm (de)	Zie ° <i>grondvorm</i>
Beeld (het)	- Weergave, voorstelling van de ° <i>waargenomen</i> werkelijkheid (= van de werkelijkheid zoals je die ziet) - Het ° <i>driedimensionale</i> werk van een beeldhouwer - Een beeld dat alleen in de fantasie bestaat
Beeldaspect (het)	Zie ° <i>beeldelement</i>
Beelddrager (de)	De ondergrond waarop een ° <i>tweedimensionaal</i> ° <i>beeld</i> is aangebracht, zoals papier, doek ...
Beeldelementen (de)	De elementen waaruit een beeld is opgebouwd: lijn, vorm, compositie, kleur, licht en ruimte zijn de voornaamsten
Beeldende kunstenaar (de)	Kunstenaar die zich toelegt op het maken van ° <i>authentieke</i> werken van ° <i>beeldende kunst</i> , bv. een schilder, een beeldhouwer ...
Beeldende kunst (de)	Verzamelnaam voor kunstvormen die een zichtbaar kunstwerk doen ontstaan
Beeldende middelen (de)	Alle middelen die gebruikt worden om een ° <i>twee- of driedimensionaal</i> beeld te maken. Er zijn twee hoofdgroepen: de ° <i>beeldelementen</i> en het materiaal met de hanteerwijze (= wat je doet met het materiaal, hoe je dat materiaal hanteert)
Beeldmanipulatie	Het veranderen van beelden op foto's en film
Beeldmerk (het)	Kenteken, vaak gebruikt door bedrijven en verenigingen, dat alleen uit een beeld bestaat
Bister (het)	Inkt gemaakt van gebrande notenbolster (de bolster = de buitenste laag, de dikke schil) die verdund wordt met water (meestal in bruine tinten)
Blikvanger (de)	Onze blik wordt gericht naar een bepaald punt in het beeld Een kunstwerk kan bewust zo opgebouwd zijn dat alle aandacht naar één punt gericht is

Boetseren	Vormen kneden uit klei of ander kneedbaar materiaal
Canvas (het)	Zie °doek
Camerastandpunt	Positie van de camera ten opzichte van het gefilmde
Cameravoering	De cameraman combineert vijf variabelen: het camerastandpunt, het kader of de begrenzing van het beeld, de scherpte, de camerabeweging en de nabewerking van de film
Close up	Foto- of video-opname waarbij het opgenomen object dicht bij lijkt te zijn. Dit gebeurt door het inzoomen of door de camera dichtbij te plaatsen. Het schept een gevoel van betrokkenheid bij de kijker, in tegenstelling tot een medium-shot of een panoramabeeld die overschouwend aandoen
Collage (de)	Techniek waarbij tekst en beelden uit de context gehaald worden en samengevoegd worden tot een nieuw geheel
Collectie (de)	Verzameling van (kunst)voorwerpen die al dan niet samen horen
Complementair contrast (het)	Wordt gevormd door twee kleuren, die tegenover elkaar in de kleurencirkel liggen
Compositie (de)	De ordening van een kunstwerk De delen worden tot één geheel samengebracht volgens een bepaalde orde
Contour (de)	De omtrek, omtreklijn rond een vorm
Contrast (het)	Een tegenstelling of groot verschil tussen twee elementen Dat kan een tegenstelling in onderwerp, in maat, in kleur, in vorm, in materiaal ... zijn
Creatief	Vindingrijk, oorspronkelijk, fantasievol Een kunstenaar is creatief: hij vindt in de kunst altijd een nieuwe manier om zich uit te drukken; hij ziet de dingen ook op zijn eigen manier
Cultuur (de)	De beschaving, de verfijning van een bepaald volk of tijd op geestelijk en zedelijk vlak
Dégradé (de)	De overgang van licht naar donker, kleurovergang Die wordt verkregen door arcering bij het tekenen of door transparante lagen bij het schilderen
Detail (het)	Klein onderdeel, fijne bijzonderheid van een geheel
Diffuus (licht)	Bij diffuus licht is er geen duidelijke lichtbron aanwezig. Er zijn geen duidelijke schaduwen
Direct licht	Zie ° licht (lijn opgeschoven, alfabetisch)
DIN-formaat	Eenheidsformaat voor papier. De verhouding tussen lengte en breedte is $\sqrt{2}$:1 (1,414:1). Deze verhouding is voor alle formaten in de DIN-reeks gelijk. Veel gebruikt is het A-formaat

Doek (het)	<ul style="list-style-type: none"> - Het weefsel waarop een schildering kan worden geschilderd. - Ook schilderslinnen, °<i>canvas</i>
Doorzichtig	Zie ° <i>transparant</i>
Draaiboek	Een algemene benaming voor een neerslag waarin tot in detail beschreven staat wat er gebeuren moet, welke middelen daarvoor nodig zijn en wie welke taken heeft.
Drager (de)	De ondergrond zelf waarop getekend of geschilderd wordt (papier, hout, enz.)
Driedimensionaal	Ruimtelijk met drie dimensies (afmetingen): hoogte, breedte en diepte
Drukform	De vorm waarvan wordt gedrukt. De tekst en figuren zijn, afhankelijk van de gekozen druktechniek, verdiept, verhoogd of in het vlak aangebracht
Dynamisch	<ul style="list-style-type: none"> - Vol energie, beweging, kracht - In tegenstelling tot °<i>statisch</i>
Eigen schaduw (de)	Zie ° <i>schaduw</i>
Ellips (de)	Verkorte cirkel
Esthetisch	Volgens de regels van de esthetiek (= leer van wat mooi is) Het woord wordt meestal gebruikt om aan te geven dat iets getuigt van goede smaak
Evaluatie (de)	Beoordeling van de waarde of de kwaliteit, bijvoorbeeld van een kunstwerk of van een georganiseerde activiteit
Evenwijdig	Met dezelfde richting, overal even ver van elkaar verwijderd
Experimenteren	Uitproberen, beproeven
Expositie (de)	Zie ° <i>tentoonstelling</i>
Expressie (de)	<ul style="list-style-type: none"> - De zeggingskracht, de uitdrukingskracht van een kunstwerk - Uitdrukking van het gevoel - Een manier (in woord, in dans, enz.) om je uit te drukken
Expressief kleurgebruik (het)	Het uitdrukken van emoties in kleuren
Fantasie (de)	Verbeelding
Figuratief	Term waarmee aangegeven wordt dat een kunstwerk de werkelijkheid herkenbaar voorstelt Dit wil niet zeggen dat figuratieve kunst de werkelijkheid precies afbeeldt
Figuur (de)	Gestalte, vorm

Formaat (het)	Geheel van afmetingen (hoogte, breedte en diepte) die te maken hebben met de vorm van een voorwerp
Functioneel kleurgebruik	De kleurtoepassing heeft een functie, doel, herkenbaarheid bv. elektriciteitskabels
Galerie (de)	Plaats voor de °tentoonstelling en verkoop van beeldende kunst
Gelaagd (schilderen) (het)	Schilderen in verschillende op elkaar liggende lagen, waarbij de onderste lagen minder gedetailleerd en in kleur minder verschillend zijn
Geometrische vormen -volumen	Meetkundige vormen, zoals vierkant, driehoek, cirkel... Meetkundige lichamen, zoals kubus, bol, cilinder...
Glazuur (het)	Glasachtige stof op aardewerk dat zijn uitzicht verkrijgt door het bakken op hoge temperatuur in een pottenbakkersoven
Graffiti (meervoud)	Met spuitbus of viltstift op muren, monumenten e.d. aangebrachte opschriften en tekeningen
Graficus (de)	Iemand die (vanuit zijn beroep) °grafiek vervaardigt
Grafiek (de)	Verzamelnaam voor alle °tweedimensionale beelden die met behulp van druktechnieken bekomen worden
Grafische vormgeving	Het visueel vormgeven van ideeën in verschillende media. Dit vereist de inzet van zowel artistieke als technische vaardigheden
Grondvorm (de)	Wanneer we steeds verder vereenvoudigen, komen we uit bij de grondvorm (ook basisvorm genoemd). Meestal is dit een eenvoudige °geometrische vorm (vierkant, cirkel, driehoek)
Guts (de)	Beitel met een holle bek In kleine uitvoering gebruikt bij het maken van °houtsnede
Harmonie (de)	De evenwichtigheid Een evenwichtige compositie wordt ook wel harmonieus genoemd omdat alle elementen met elkaar in evenwicht zijn en niet botsen
Horizon (de)	Gezichtseinder: de schijnbare lijn in de verte waar de lucht en het aardoppervlak elkaar raken De horizon ligt altijd op de °ooghoogte van de kijker
Houtskool (de)	Materiaal om mee te tekenen, gemaakt van totaal verbrande maar niet uiteengevallen takken, meestal van lindehout
Houtsnede (de)	De afdruk van een in hout uitgesneden voorstelling in reliëf
Huisstijl	Een visuele presentatie van een organisatie of bedrijf naar buiten toe, vaak de eerste kennismaking voor klanten en belangrijk voor de uitstraling
Imitatie (de)	<ul style="list-style-type: none"> - Navolging, nabootsing - Onechte nabootsing, vervalsing

Inch (de)	Engelse duim, lengtemaat van 2,54 cm. Deze maat wordt vaak gebruikt bij het digitaliseren van beelden
Impressionistisch kleur-gebruik (het)	Snel en schetsmatige kleuroepassing Maakt een vluchtige niet gedetailleerde indruk
Indirect licht	Zie °licht
Inspiratie (de)	De ideeën van een kunstenaar die leiden tot een kunstwerk
Interieur (het)	De inrichting van een huis of kamer
Kalligrafie (de)	De kunst van het mooi schrijven Ontstaan in Japan en China
Kapitaal (de)	Hoofdletter, ook bovenkast in de typografie genoemd
Karikatuur (de)	Afbeelding van een mens met overdrijving van eigenschappen, vormen of details
Keramiek (de)	Uit klei gevormde voorwerpen die eerst gedroogd en dan gebakken worden
Kikvorsperspectief (het)	Vanuit een laag standpunt opkijken naar de dingen
Klei (de)	Sterk samenhangende, kneedbare organische grondsoort
Kleur (de)	Kleur is een visuele ° <i>waarneming</i> , ontstaan door de straling van licht. Wit licht (zonlicht) bevat alle kleuren. Wanneer licht op een voorwerp valt, dan slorpt het oppervlak van dat voorwerp een aantal van de lichtgolven op. Slechts enkele golven worden weerkaatst en die zorgen ervoor dat we de kleur van het voorwerp zien Iedere kleur heeft drie dimensies of variabelen, (eigenschappen), nl. de kleurtoon, de kleurlichtheid en de kleurverzadiging
Kleurcontrast (het)	Tegenstelling, verhouding tussen twee (of meerdere) kleuren
Kleurencirkel (de)	Rangschikking van de opeenvolgende kleuren van het spectrum in een cirkel (Het spectrum: de opeenvolging van kleuren als licht door een glazen prisma schijnt; die opeenvolging zie je ook in een regenboog.)
Kleurenpsychologie	Leer van de uitwerking van kleur op de gemoedstoestand
Kleurperspectief (het)	Het gebruik van warme kleuren vooraan en koude kleuren achteraan Warme kleuren vooraan dringen zich aan de kijker op, koude kleuren achteraan lijken terug te wijken
Kleurlichtheid (helderheid)	De lichtwaarde die aangeeft of een kleur licht of donker is. De heldere kleuren weerkaatsen het meeste licht. Geel is een helderder kleur dan paars omdat geel meer licht weerkaatst
Kleurtoon (de)	Het chromatische aspect (= het kleuraspect) van een kleur De kleurtoon verwijst naar de eigenlijke naam van een kleur

Kleurstof (de)	Zie °pigment
Kleurverzadiging	De kleurzuiverheid van een kleur De mate waarin een kleur vrij is van een achromatische component (wit, grijs, zwart) bepaalt de mate van verzadiging
Koloriet (het)	Kleurgeving, het effect dat alle kleuren van een schilderij samen oproepen
Kwaliteitscontrast (het)	Het contrast tussen heldere, verzadigde kleuren en matte, troebele (troebel = onzuiver, vuil) kleuren Kwaliteitscontrast drukt men uit in de term verzadiging, die bepaald wordt door de hoeveelheid pigment (= poedervormige kleurstof) in de verf. Licht roze, bijvoorbeeld, is minder verzadigd dan primair rood
Kunstbeschouwing (de)	Het aandachtig bekijken van, of nadenken over, de gebruikte beeldende middelen of over de tijd van ontstaan, achtergronden en bedoeling van de maker van een kunstwerk
Landschap (het)	Afbeelding waarop de weergave van een landelijke omgeving het hoofdonderwerp is o.a. zeezicht, stadszicht
Licht	Het natuurverschijnsel dat de voorwerpen zichtbaar maakt, hetzij afkomstig van de zon of een ander hemellichaam, hetzij van een brandend voorwerp ⇔ duisternis Valt het licht rechtstreeks op een vorm, dan spreekt men van ° <i>indirect licht</i> . Bij indirect licht zijn de schaduwen zachter
Licht-donkercontrast	Wanneer licht en donker tegenover mekaar geplaatst worden
Lijn (de)	Eén van de belangrijkste beeldaspecten. Meestal is de lijn de aanzet (het begin) voor een tekening of schilderwerk. De manier waarop de lijnen geplaatst zijn, bepaalt de hele tekening. De voornaamste eigenschappen die een lijn kan bezitten zijn: lijnsoort (recht, bibberig, vloeiend ...), lijnvoering (strak en scherp, zacht en gevoelig, eentonig ...), lijndikte (dun en onderbroken, dik en doorlopend ...), omtreklijn, lijnrichting, arcering ...
Lijnperspectief (het)	Een constructie om lijnen en vlakken weer te geven zoals onze ogen gewend zijn de werkelijkheid te zien
Lijntekening (de)	Tekening die alleen opgebouwd is uit lijnen
Lijnvoering (de)	Manier waarop in een beeld de lijnen zijn getrokken of aangezet (strak en scherp, zacht en gevoelig, eentonig ...)
Lineair	Lijnvormig Bestaande uit lijnen
Linosnede (de)	Hoogdruk In linoleum gesneden voorstelling in reliëf of afdruk daarvan
Logo (het)	Uit letters en/of beelden bestaand ° <i>beeldmerk</i>

Long take	Filmfragmenten die van het begin tot het einde slechts uit één enkel onafgebroken beeldopname bestaan
Luchtperspectief (het)	Dieptewerking door het nabootsen van het natuurverschijnsel dat de atmosfeer in de verte wazig wordt ° <i>Details</i> en ° <i>contouren</i> vervagen en verdwijnen aan de ° <i>horizon</i> in een lichte, blauwachtige waas.
Mal (de)	Gietvorm Een mal kan ° <i>twee- of driedimensionale beelden</i> opleveren en wordt in principe meerdere malen gebruikt en levert dan gelijke (identieke) beelden op
Materiaaluitdrukking	Het nabootsen van hout, stof en glas ...
Metafoor (de)	Stijlfiguur (= een bijzondere uitdrukking) waarbij een begrip vervangen wordt door een beeld
Mobile (de, het)	Voorwerpen die met draad, snoer of dunne staafjes met elkaar verbonden zijn en al hangend in evenwicht blijven Door aanraking of luchtstroming (wind, bv.) beginnen ze te draaien. Al zwevend geven ze een steeds wisselend beeld van vlakken, kleuren en figuren
Modelleren	Boetseren, in vorm brengen
Monochroom	In één kleur Uitgevoerd in schakeringen (= kleine verschillen) van één kleur
Monogram	Een woordmerk en een beeldmerk die onlosmakelijk verbonden zoals Coca-Cola
Montage	de ordening van beeld en geluid in een film. De ordening kan snel en afwisselend zijn of juist traag
Motief (het)	Een figuur of vorm die herhaald wordt
Negatief (het) (de negatieve vorm)	De restvorm als men het te tekenen of te schilderen voorwerp wegdenkt
Non-figuratief	Zie ° <i>abstract</i>
Nuance (de)	° <i>Schakering</i> , kleurspeling, tint, klein kleurverschil
Object (het)	Het voorwerp
Oliepastels (meervoud)	Zie ° <i>waskrijt</i>
Onderkast (de)	Gewone, kleine letter (geen hoofdletter)
Onderschildering (de)	Eerste aanzet (= begin) voor een schilderij, waarbij enkel hoofdvormen en kleurvlakken in een beperkt aantal kleuren worden aangebracht
Ontwerp (het)	De visualisering van een idee

Ooghoogte (de)	Het standpunt van de kunstenaar wordt bepaald door de hoogte waarop zijn ogen zich bevinden op het moment dat hij zijn werk maakt, de ooghoogte
Oogpunt (het)	Denkbeeldig punt dat zich recht voor je op de °ooghoogte bevindt
Open compositie (de)	Bladschikking die niet in een (geometrische) vorm gevangen zit
Organisch	Organische vormen: vormen zoals we ze uit de natuur kennen
Origineel	<ul style="list-style-type: none"> - Oorspronkelijk, nieuw wat de inhoud betreft, nog niet door iemand anders bedacht of gemaakt - Het origineel: geen kopie, maar het oorspronkelijke werk
Overlapping (de)	Wanneer mensen, dieren en/of voorwerpen achter elkaar geschoven worden (ze bedekken elkaar dan dus gedeeltelijk)
Palet (het)	<ul style="list-style-type: none"> - Een (ovale) plank of plaat om verf op te mengen - Het kleurgebruik dat kenmerkend is voor een bepaalde schilder
Partitieve (kleurvorming)	De te mengen kleuren worden in heel kleine kleurvlakjes naast elkaar geplaatst De menging gebeurt dan visueel, in ons oog
Passe-partout (het)	Kader van karton of papier die over een afbeelding wordt gelegd om die passend te maken in de lijst Geeft het werk wat ademruimte Gebruikt om werken te presenteren
Pastel (het)	<ul style="list-style-type: none"> - Tekenkrijt gemaakt van °pigmenten, gemalen krijt en een bindmiddel - De tekening die met behulp van dit tekenkrijt is vervaardigd - Pastelkleur: zachte, matte, gedempte kleur
Patroon (het)	Decoratieve vorm die toelaat een tekening regelmatig te herhalen
Permanente evaluatie (de)	Een beoordeling doorheen het ganse schooljaar, ook tijdens de les
Perspectief (het)	Dieptewerking of het suggereren van een vergezicht De kunst om voorwerpen op een plat vlak af te beelden
Pictogram	Eenvoudige, gestileerde afbeelding die een verbod, aanwijzing of inlichting geeft. Een voorbeeld van een pictogram is een verkeersbord
Pigment (het)	Kleurstof die opgelost wordt in vloeistof en verf of inkt oplevert
Pixel	Beeldpunt Ieder beeld (foto, tekening, tv-beeld) is opgebouwd uit beeldpunten
Plakkaatverf	Zeer dikke dekkende waterverf = gouache
Plasticiteit (de)	Ruimtelijkheid, de diepteverwerking en de °suggestie van massa in een tweedimensionaal beeld
Plattegrond (de)	Afbeelding op schaal van het grondvlak van een ruimte (een plaats, een gebouw, enz.) of een deel daarvan

Polychroom	Veelkleurig, uitgevoerd in verschillende kleuren
Portret (het)	°Twee- of driedimensionale afbeelding van het gezicht van een (werkelijk) persoon
Potlood (het)	Er zijn heel wat verschillende potloden. Het voornaamste verschil zit echter in de hardheid van de stift De stift is hoofdzakelijk samengesteld uit grafiet en klei. H= hard, B=zacht. Een potlood van gemiddelde hardheid (HB) wordt het meest gebruikt. Met een hard potlood trekt men heel dunne lijnen; zachte potloden worden vooral gebruikt om donkere vlakken te vullen, om te schaduwen en om indien nodig zware °contourlijnen te zetten
Primaire kleuren	Kleuren waarvan men uitgaat voor het mengen, ofwel additief (de lichtkleuren), ofwel subtractief (de mengkleuren) Bij additieve kleurmenging zijn dit rood, groen en blauw (tv, pc, belichting ...). Bij subtractieve menging zijn dit cyaan, magenta en geel (schilderen, drukken ...)
Profiel	Zijaanzicht van een portret
Proportie (de)	Verhouding. Afmeting
Realistisch	Naar de werkelijkheid
Reflectie (de)	Weerkaatsing, bijvoorbeeld van licht op een oppervlak
Reliëf (het)	- Uitspringend beeldwerk - De natuurlijke oneffenheid van een oppervlak (bv. in aardrijkskunde: de oneffenheid van het aardoppervlak)
Resolutie	Eenheid van de scherpte van een beeld, uitgedrukt in aantal lijnen of beeldpunten (pixels per inch of centimeter)
Restvorm (de)	De °negatieve vorm die de eigenlijke vorm omsluit
RAL-kleuren	RAL is een coderingssysteem om kleuren van verf en andere coatings te definiëren
RGB-kleuren	Het RGB-kleursysteem is een kleurcodering, een manier om een kleur uit te drukken met behulp van een combinatie van de drie primaire subtractieve kleuren Rood-Groen-Blauw
Ritme (het)	Wanneer de vormen steeds wisselend worden gebruikt Wanneer vormen op een regelmatige manier terugkomen, is er sprake van herhaling, zowel bij 2- als 3-dimensionele vormgeving
Ritmisch en monotoon	Eigenlijk hebben we hier te maken met het beeldaspect herhaling. Afhankelijk van de manier waarop vormen, kleuren en dergelijke herhaald worden, noemen we dit ritmisch of monotoon (monotoon = altijd hetzelfde zodat het saai wordt)

Ruimtelijk	Een werkelijk of een denkbeeldig gevoel van ruimte In een tweedimensionaal beeld is ieder ruimtelijk effect denkbeeldig (° <i>suggestie</i>)
Scannen	Een beeld, tekst (of streepjescode) optisch lezen
Scanner	Elektronisch apparaat waarmee op papier gedrukte tekst of afbeeldingen worden omgezet in digitale informatie die kan worden opgeslagen en bewerkt in de computer
Schaduw (de)	Schaduw ontstaat door belichting en geeft volume aan het voorwerp - Eigen schaduw: het donkere gedeelte van een lichaam of vlak dat slechts zwak of helemaal niet verlicht wordt - Slagschaduw: de schaduw die op de ondergrond of achtergrond geworpen wordt van een voorwerp dat door licht beschenen wordt
Schakering (de)	Verscheidenheid van een bepaalde kleur
Schets (de)	Eerste, voorlopige en nog niet uitgewerkte versie van een werk
Schetsen	Tekenen met een zeer vlotte lijn zonder ° <i>details</i> of ° <i>schaduw</i>
Script (film)	Een 'blauwdruk' van een film. Het beschrijft alles wat er te 'zien' en te 'horen' is in de film tot in het kleinste detail. Ook scenario genoemd
Secundaire kleuren	Kleuren die ontstaan zijn door menging van twee en slechts twee primaire kleuren
Sfeerlicht	Licht geeft altijd een bepaald effect, roept een bepaalde sfeer op. Het licht en de schaduwen kunnen hard en direct zijn of zacht Er kunnen zware, brede schaduwen zijn ...
Silhouet (het)	Wanneer de werkelijke vorm afgebeeld wordt als één donker vlak (zoals de schaduwvorm van het voorwerp)
Sjabloon (het)	Uitgesneden vorm die ons toelaat een motief veelvuldig te herhalen
Skelet (het)	Constructie (meestal in hout) waarrond een beeldhouwwerk opgebouwd wordt
Spatel (de)	Strijkmes Lepel e.d. met plat, bot uiteinde om mee te smeren, schrapen
Spiegeling (de)	Weerkaatsing van een lichtbron op een oppervlak, bv. de zon op het wateroppervlak
Standpunt (het)	- De visie die de kunstenaar op het onderwerp van zijn voorstelling had - De werkelijke plaats van waaruit de kunstenaar naar zijn onderwerp heeft gekeken Het standpunt van de maker van een tekening, schilderij of ander werk bepaalt wat de kijker zal zien
Stapelning (de)	Wanneer mensen, dieren en voorwerpen in de ruimte boven elkaar afgebeeld worden

Statisch	<ul style="list-style-type: none"> - Zonder beweging, rustig, in evenwicht - In tegenstelling tot °<i>dynamisch</i>
Stereotiep	Zonder veel fantasie of originaliteit
Stileren	Vereenvoudigen, vervormen (uitbeelden in vereenvoudigde of zuivere vorm)
Stilering	Door vereenvoudiging en door weglating van details komen tot de belangrijkste kenmerken van de vorm
Stilleven (het)	<ul style="list-style-type: none"> - Een opstelling van (levenloze) dingen die geschilderd worden - Een schilderij van een dergelijke opstelling
Strijklicht (het)	Vorm van belichting waarbij de lichtbaan onder een zeer schuine hoek op een oppervlak valt
Structuur (de)	De opbouw van iets. De opbouw van een schilderij kan je zien maar de opbouw of structuur van een gebouw niet altijd. De structuur van iets zit vaak aan de binnenkant en is dus verstopt voor het oog Verwar niet met ° <i>textuur!</i>
Subtractieve (kleurvorming) (de)	Het onttrekken, aftrekken van kleuren door ze voor of over elkaar te plaatsen Bij het schilderen hebben we altijd te maken met subtractieve kleurmenging doordat we kleur onttrekken aan het oppervlak als we er een kleur op aanbrengen
Suggestie (de)	Techniek om bij de kijker de schijn van werkelijkheid op te roepen. Wat afgebeeld is, lijkt dus echt
Suggestief	Suggestie inhoudend, een bepaalde soort van beelden oproepend
Symbolisch kleurgebruik (het)	Een kleur die symbool staat voor een bepaald begrip De kleuren krijgen een diepere betekenis
Symmetrie (de)	<ul style="list-style-type: none"> - Evenwichtige en harmonische verhouding - Een zodanige opstelling dat die door een denkbeeldige lijn in twee helften verdeeld kan worden die elkaars spiegelbeeld zijn - Tegenovergestelde van asymmetrie
Tentoonstelling (de)	(Ook expositie): opstelling van (kunst)voorwerpen, toegankelijk voor publiek
Tertiaire kleuren	Kleuren die samengesteld zijn uit drie primaire kleuren, twee secundaire kleuren of één secundaire kleur met de daarin niet voorkomende primaire kleur
Textuur (de)	Het uitzicht van voorwerpen en van beelden. Een beeld kan ruw of glad gepolijst zijn, het kan grof en bobbelig of geboetseerd zijn. De textuur van een beeld geeft het beeld zeggingskracht mee, ze roept een bepaalde sfeer op
Thema (het)	<ul style="list-style-type: none"> - Onderwerp of idee waaraan in een werk vorm wordt gegeven - Zie °<i>motief</i>

Tint (de)	Klein kleurverschil, nuance Kleurtinten hebben alles te maken met een kleurtoon, bv. een geelachtig groen
Toon (de)	De eigenlijke naam van de kleur bv. blauw, groen, cyaan magenta
Transparant	Doorschijnend, zodat men een daarachter geplaatst voorwerp of aangebrachte kleur kan zien
Tweedimensionaal	- Met twee dimensies, hoogte en breedte - Vlak, plat
Typografie	Vormgeving van gedrukte of nog te drukken teksten
Vervreemdend kleurgebruik (het)	Kleurgebruik dat onlogisch of niet voor de hand liggend is
Vlakverdeling (de)	Techniek van het plaatsen van vormen in een gegeven vlak
Vluchtlijn (de)	Zie ° <i>perspectief</i>
Vluchtpunt (het)	Zie ° <i>perspectief</i>
Vogelvluchtperspectief (het)	Vanuit de hoogte neerkijkend naar de dingen
Voorgrond (de)	Gedeelte van een ruimte dat perspectivisch het dichtst bij de kijker ligt In tweedimensionale beelden (tekeningen, schilderijen) is de voorgrond een ruimtelijke suggestie en maakt hij deel uit van het platte vlak
Vorm (de)	- De uiterlijke eigenschappen van een beeld (tegenover de inhoud) - De wijze waarop de inhoud getoond wordt - Een figuur als onderdeel van een werk, bv. een tekening opgebouwd uit geometrische vormen
Vormcontrasten (meervoud)	Tegenstellingen van vormen (Regelmatig en onregelmatig, ° <i>organisch en geometrisch</i> , hoekig en rond, ° <i>symmetrisch en asymmetrisch</i> zijn voorbeelden van vormcontrasten)
Waarnemen	Zien, kijken; het onderwerp zéér goed en in detail opnemen door er aandachtig naar te kijken
Waarneming (de)	Wat men bij het waarnemen van een onderwerp ziet
Warm-koudcontrast (het)	Tegenstelling die gevormd wordt door een warme kleur tegenover een koude kleur te plaatsen
Waskrijt (het)	(Ook oliepastel) krijt waarvan de kleurende bestanddelen door was zijn samen gebonden
Wassen (het)	Techniek waarbij men een aangebrachte kleur met water in een lichtere tint doet overgaan
Waterverf (de)	In water oplosbare verf bestaande uit pigment en een eenvoudig bindmiddel
Zelfportret (het)	Een tekening die of een schilderij dat een kunstenaar van zichzelf maakt

Een uitgespaard kader in een stuk stevig wit papier om een boeiend gedeelte van bv. een foto, de werkelijkheid te tekenen

☞ Leerplannen van het VVKSO zijn het werk van leerplancommissies, waarin begeleiders, leraren en eventueel externe deskundigen samenwerken.

Op het voorliggende leerplan kunt u als leraar ook reageren en uw opmerkingen, zowel positief als negatief, aan de leerplancommissie meedelen via e-mail (leerplannen.vvksso@vsko.be).

Vergeet niet te vermelden over welk leerplan u schrijft: vak, studierichting, graad, nummer. Langs dezelfde weg kunt u zich ook aanmelden om lid te worden van een leerplancommissie. In beide gevallen zal de coördinatrice leerplannen zo snel mogelijk op uw schrijven reageren.
